

RANDKRANT

Maandblad over de Vlaamse Rand • mei 2020 • jaar 24 • #04

FR • DE • EN

traductions
Übersetzungen
translations

DE FACTORIJ

Neuroloog Steven Laureys
**Wat mediteren met
je hersenen doet**

Tunde Adefioye
en Ignaas Devisch
**Woorden voor
een zinvol leven**

Corona in de Rand
**Kunst vanuit
het eigen kot**

Culturele centra gesloten

Cultuur botst op corona

Filip Meysmans uit Ossel werd vorige maand door Philippe Dedoncker aangeduid om *deketing* voort te zetten. Meysmans kweekt wagyu-runderen en koestert de open ruimte in de Rand.

Wagyu-runderen

Een kwart millennium. Zo lang bestaat het Hof van Ossel in het gelijknamige gehucht. De eigenaars van de vierkantshoeve vierden vorig jaar het 250-jarig bestaan. Het vroegere gemengd landbouwbedrijf vervelde de laatste jaren tot een modern veeteeltbedrijf gespecialiseerd in wagyu-runderen. 'Ik ben de vierde generatie in het Hof van Ossel', zegt industrieel ingenieur biotechniek en landbouwkunde Filip Meysmans (44).

'Twaalf jaar geleden nam ik het landbouwbedrijf over, bouwde er een grote stal bij en ging me specialiseren. Ik wilde iets doen wat niemand anders doet: het kweken van wagyu-runderen waarbij kwaliteit centraal staat. We eten minder vlees, maar wat we op ons bord willen, moet kwaliteit zijn. En daar ga ik voluit voor. In 2007 werd met een beveiligd transport vanuit Australië 100% raszuiwere embryo's overgevoerd naar het Hof van Ossel. Na jaren van studie, onderzoek, testwerk en doorgedreven zorg voor de runderen is het vlees nu klaar voor de markt. Het duurt vier jaar voor een wagyu-rund slachtrijp is en ik de eerste biefstuk kan verkopen. We verwerken en leveren het kwaliteitsvlees zelf aan restaurants en de voedingssector. Ik heb zelf mijn klantenbestand opgebouwd.'

Glocal

Het bedrijf van Meysmans focust op *glocal*. 'Dat is een samenvoeging van *global* en *local*. Mensen vragen naar producten van over de hele wereld, zoals de wagyu-runderen die van oorsprong Japans zijn. Maar ze vragen dat die lokaal worden gekweekt, zoals mensen het hier graag willen. Hier doen we het met minder vetaandikking dan in Japan. Zo worden alle wagyu-runderen – ik heb er ondertussen een tweehonderd – hier

geboren en volgens onze kwaliteitseisen grootgebracht.' Meysmans bewerkt ook een 60 ha landbouwgrond, waarvan dertig rond de boerderij, met onder andere gras, mais, gerst, tarwe, suikerbieten en aardappelen. 'Het veevoeder telen we zelf. En dat op amper zeven kilometer van Brussel.'

'Ongelofelijk, toch? Als ik naar klanten rij, zie ik vooral heel veel wagens en files. Maar in ons Hof van Ossel zie ik op het veld reeën lopen, vossen of ander wild, zoals fazanten en konijnen. Ze komen zelfs tot op de binnenkoer. Hier beleef je de natuur heel intens. Ik werk daar ook aan mee. Zo plantte ik houtkanten aan om de vierkantshoeve te integreren in het landschap en de biodiversiteit te bevorderen.'

Landbouwgemeente

Merchtem telt nog veel landbouwbedrijven. 'Dat moet zo blijven', vindt Meysmans. 'In heel Vlaanderen verdwijnen vele hectaren landbouwgronden en natuur door versnippering, aanleg van wegen, verkavelingen, noem maar op. De verbreding van de Ring zal ten koste gaan van landbouwgrond. Akkoord: er moet iets gebeuren om de mobiliteit te verbeteren, maar zal er niet juist meer verkeer worden aangetrokken door de verbreding? Ik ben wel blij dat Merchtem nog altijd een landbouwgemeente is. In de kern wordt er bijgebouwd, maar het gemeentebestuur heeft ook veel aandacht voor de landbouwers. Daarnaast is Merchtem een feestgemeente. Ook dat vind ik een goede zaak. We moeten het lokale gemeenschapsleven zoveel mogelijk ondersteunen. Niet alleen door buurtfeesten te stimuleren, maar ook door lokale tradities zoals de kermis en de jaarmarkt te koesteren. Met de jaarmarkt en kermis kom ik altijd naar buiten.'

TEKST Joris Herpol • FOTO Filip Claessens

09 De mot in de biodiversiteit

VERDELING RandKrant mei wordt bus-aan-bus verdeeld in Meise, Merchtem, Asse, Wemmel, Dilbeek, Sint-Pietersleeuw, Drogenbos, Linkebeek, Beersel en Sint-Genesius-Rode.

© DAVID LEGRÈVE

14
Tunde Adefioye
en Ignaas Devisch
**Woorden voor
een zinvol leven**

Adefioye: 'Je nek uitsteken voor de andere. Solidariteit betonen met mensen die het moeilijker hebben. Dat hebben we nodig vandaag.'
Devisch: 'Als je kijkt welke autocratische figuren de laatste jaren aan de macht zijn gekomen, dan kan je moeilijk anders dan hopen dat er een ommekeer komt.'

12
De prinses van de natuur

Vraag een doorsnee randbewoner hoeveel wilde orchideeën er in ons land groeien en je krijgt zeer uiteenlopende cijfers en vele verbaasde blikken bij het aanhoren van het eigenlijke aantal. Een van de grote vindplaatsen van de orchidee bevindt zich in de Rand.

- 06 VANASSETOTZAVENTEM
- 12 OPVERKENNING
- 13 MIJNGEDACHT
- 14 LEVENSKUNST
- 19 MIDDENIN
- 21 GOEDGEKRUID
- 24 GEMENGDEGEVOELEN

EN OOK

- 04 **Culturele centra gesloten**
Cultuur botst op corona
- 06 **Corona in de Rand**
- 20 **Van God weg**
Een kerkgebouw staat nooit alleen

© PHILIP CLAESSENS

CULTUUR

22
**Virale genrefilms
door de jaren heen**

Is het allemaal onvoorstelbaar wat we nu meemaken met het coronavirus? Helemaal niet! Kijk maar hoeveel films over virussen en quarantaines er in het verleden al gemaakt zijn. Tijd om jou in jouw veilige huiselijke bubbel weer eens flink wat angst aan te jagen met eigenzinnige genrefilmtips waarin de ziekte wild om zich heen grijpt.

Omdat bij zowat alle culturele evenementen veel mensen bij elkaar komen, waren de culturele centra bij de eerste om de coronacrisis te voelen, en zullen ze ook bij de laatste organisaties zijn die kunnen terugkeren naar de normale situatie van voorheen. De meeste CC's en GC's in de Rand doen op dit moment vooral aan crisismanagement en schadebeperking, waarbij ze rekening moeten houden met het eigen personeel, het publiek, de artiesten en de lokale verenigingen. Daarnaast richten ze het vizier noodgedwongen al op volgend seizoen.

Liever uitstel dan afstel

In CC Strombeek, een van de grotere culturele centra van onze regio, zijn de deuren alvast dicht tot 3 mei. 'Dat betekent dat we voor elke geplande voorstelling in het programma die we moeten annuleren nu in de eerste plaats bekijken of we die kunnen verplaatsen', zegt directeur Wim Meert. 'Dat wordt natuurlijk minder eenvoudig naarmate het aantal annuleringen toeneemt. Als we het hele voorjaar moeten gaan verplaatsen wordt het moeilijk. Op dit ogenblik kunnen we nog een aantal zaken inpassen op de vrije data die we nog hebben in het programma voor volgend seizoen. Als dat toch niet lukt, proberen we met de betrokken artiesten een engagement te maken voor het seizoen daarna. Als ook dat niet mogelijk is, wordt er in onderling overleg geannuleerd.'

In principe komt het grootste verlies van die annulaties op het conto van de artiesten en de boekingskantoren, die de inspanningen en de kosten voor hun producties al gedaan hadden maar hun inkomsten zien wegvallen omdat de centra de overeengekomen uitkoopsommen niet moeten betalen. Meert: 'Vermits er een verbod is vanuit de overheid is er sprake van juridische overmacht, waardoor er geen schadeclaims kunnen zijn tussen de contractanten. Dat betekent dat indien wij op langere termijn geen alternatief vinden en dus moeten overgaan tot annulatie, wij de uitkoopsom inderdaad niet moeten betalen aan de kunstenaars die ook geen schadevergoeding kunnen vragen. Op onze beurt kunnen wij hen natuurlijk ook niet tot een schadevergoeding dwingen omdat ons publiek benadeeld wordt. Maar zover komt het natuurlijk ook niet. Naast het juridische aspect is er altijd ook nog sprake van solidariteit. We zoeken samen naar oplossingen.'

Wat met de tickets?

Een gevolg van de annuleringen is natuurlijk dat ook een oplossing moet worden gevonden voor de tickets die al verkocht werden. Ook wat dat betreft is Meert duidelijk: 'De klant heeft het volste recht om zijn ticketprijs terug te vragen, min de administratiekosten. Zo zullen we het ook

Culturele centra en gemeenschapscentra gesloten

Cultuur botst op corona

De cultuursector was in maart één van de eerste die spontaan maatregelen nam tegen het oprukken van het coronavirus, en volgt sindsdien de richtlijnen van de Nationale Veiligheidsraad. Dat cultuur een van de zwaarst getroffen sectoren is, merken ook de culturele centra en gemeenschapscentra in de Rand. **TEKST** Michaël Bellon • **FOTO** Filip Claessens

communiceren. Daarnaast gaan we mensen ook de mogelijkheid bieden om hun ticket om te zetten in een waardebon voor de toekomst.'

Hier en daar gaan ook stemmen op om het geld van tickets waarvoor mensen geen terugbetaling of waardebon vragen aan de kunstenaars te schenken, die het zwaarst getroffen zijn. Meert wil dat mee onderzoeken. 'Dat zou een compensatie kunnen zijn voor mensen die al weken en maanden bezig waren aan een productie die nu in het water valt. Maar we kunnen nog niet inschatten hoe de mensen daar op gaan reageren. We hebben ook begrip voor ons publiek dat misschien ook in een financieel moeilijke situatie gaat terechtkomen de volgende maanden.'

Voorts is het ook vaak zo dat de inkomsten uit ticketverkoop niet sowieso de volledige uitkoopsum van een voorstelling dekt. Het tekort vult een cultureel centrum dan aan met het subsidiegeld. In dat geval kan een cultureel centrum dus ook geld overhouden aan een geannuleerde voorstelling. 'Daar kan je inderdaad met een positief saldo zitten', zegt Meert. 'Maar alvorens je daarmee een geste zou willen doen naar de kunstwereld moet je wel de hele rekening hebben gemaakt. Want ook voor de centra zijn er verliesposten. Zo is de zaalverhuur aan verenigingen en organisaties een inkomstenbron die helemaal opdroogt, en gaan ook alle horeca-inkomsten verloren. Voor het volledige financiële plaatje is het nog te vroeg.'

Redden wat er te redden valt

Hetzelfde verhaal horen we ook bij de kleinere centra zoals CC de Meent in Alsemberg of CC de Muze in Meise. Daar is er misschien iets meer agendaruimte om voorstellingen door te schuiven naar volgend seizoen, al zijn er ook beperkingen. 'Een aantal gezelschappen komt bijna jaarlijks bij ons terug. Hen twee keer in een seizoen laten spelen, is moeilijk natuurlijk', zegt Geert Poelaert van CC de Meent. 'Ook voor de traditionele dansvoorstellingen en optredens van de academie is doorschuiven geen optie.'

Uitstel cultureel samenwerkingsverband Noordrand

In het kader van het decreet Bovenlokale Cultuurwerking werd voor de periode van 2020 tot 2025 een samenwerkingsverband van dertien gemeenten en steden in de Vlaamse Noordrand opgericht. De bedoeling van dit netwerk is een gedeelde aanpak van culturele en maatschappelijke uitdagingen in de regio door bovenlokale samenwerking en kennisdeling van culturele actoren met elkaar en met actoren uit andere beleidsdomeinen. Het personeel voor het intergemeentelijk samenwerkingsverband (ISG) Noordrand is inmiddels aangeworven, laat voorzitter en Grimbergs schepen Philip Roosen (N-VA) weten. Door de coronacrisis wordt het netwerkmoment om de doelstellingen en uitdagingen van de Noordrand aan een breed publiek bekend te maken uitgesteld naar een latere datum. De IGS Noordrand gaat immers ook over het betrekken van specifieke doelgroepen zoals jongeren bij een aanbod van cultuur, erfgoed en toerisme.

Normaal begint bij ons nog een filmprogramma dat doorloopt tot begin juli. Dat programma was klaar, maar een aantal releases hebben nu vertraging dus wachten we nu nog met de lancering en de verkoop, en ik vrees er een beetje voor. Vijftien films waaronder twee volle zalen voor FC De Kampioenen dat voel je natuurlijk in je inkomsten.' Omdat de Meent sowieso al besloten had te sluiten tot begin mei, zou de afgelasting van het filmprogramma meteen het einde van het seizoen betekenen.

Ook voor CC De Factorij in Zaventem zit het seizoen er definitief op. De Factorij is een Autonoom Gemeentebedrijf (AGB). Daardoor is het nauw verbonden met het gemeentebestuur dat begin april besliste om alle evenementen af te gelasten tot 30 juni. De Factorij was half maart al één van de eerste culturele centra in de regio die overging tot het annuleren van een productie. Directeur Lies Coppens: 'Wij hadden op 12, 13 en 14 maart vijf keer een uitverkochte zaal voor de lokale gemeenschapsvormende musical Ciske De Rat. De zaal heeft 679 zitjes en er waren ook heel veel vrijwilligers, een orkest en een grote crew bij betrokken. Dus dat was een zware maar logische beslissing om deze voorstelling af te gelasten.'

Voor een jong cultuurcentrum als De Factorij is publieksopbouw heel belangrijk en is het een geluk bij een ongeluk dat het programma voor het volgende seizoen net iets later wordt afgerond zodat nog heel wat afgelaste voorstellingen konden worden verplaatst. 'Wij willen ook onze verantwoordelijkheid nemen om de kunstenaars die van de ene dag op andere zonder inkomsten vallen zo veel mogelijk te ondersteunen door te redden wat er te redden valt, en dat is redelijk goed gelukt. Wel is het jammer dat ons wereldculturenfestival *One World* in juni wegvalt omdat dat een lokaal en divers volksfeest moest worden.'

Klusjes en nieuw seizoen

Ondertussen is er ook nog het personeel van de centra zelf. Hier en daar zijn er toch wat zieken en

DE Kultur kollidiert mit Corona

Die Kultur ist einer der am schwersten von der Corona-Krise getroffenen Sektoren. Dies macht sich auch in den Kultur- und Gemeinschaftszentren in de Rand bemerkbar. Da dort viele Menschen zusammenkommen, haben die Zentren am 13. März beschlossen zu schließen. Seitdem befolgen sie die Maßnahmen des Nationalen Sicherheitsrates. Dabei geht es um viel: von der Verschiebung oder Absage von Aufführungen bis hin zu geschlossenen Cafés und technischer Arbeitslosigkeit (Kurzarbeit) des Personals. Notgedrungen richten die Zentren bereits den Blick auf die nächste Saison.

voor de gezonde werknemers moeten creatieve oplossingen worden gezocht. In Strombeek is iedereen die thuis kan werken verplicht om dat te doen. Meert: 'De rest werkt met inachtnaam van de social distancing-maatregelen achter de schermen. Onze technici kunnen nog voort omdat we een groot gebouw hebben met al jaren een lange waslijst van klusjes die eens grondiger moeten worden aangepakt, maar waar er normaal nooit tijd voor is. Daarnaast stimuleren we ook om recuperatie of verlof op te nemen. Mei en juni zijn traditioneel altijd al iets rustiger, maar we hebben nog wat voorstellingen en tentoonstellingen op het programma staan, en daarnaast nog de kleinschalige activiteiten rond ons zomerterras. Als die kunnen doorgaan, willen we ze ook goed voorbereiden.'

GC de Muze in Meise is als gemeentelijke dienst afhankelijk van de beslissingen van het gemeentebestuur. 'Bij ons werkt één iemand van de ticketing van thuis uit en kan de andere werknemer het bureau gebruiken omdat die ook conciërge is', zegt programmator Simon Van Puyvelde. 'De programmatoren werken via telewerk verder om de situatie in goede banen te leiden en natuurlijk ook om het seizoen van volgend jaar voor te bereiden.'

'Maar ook wat betreft de lancering van dat programma van volgend seizoen zullen nog beslissingen moeten worden genomen', signaleert Geert Poelaert van de Meent. 'Voor het technisch en administratief personeel is er momenteel nog werk genoeg met de omboekingen en het uitvoeren van klussen die altijd blijven liggen. Daarnaast zitten ook wij in de laatste rechte lijn voor het programma van volgend jaar, waarvan we normaal eind mei de brochure uitgeven, en half juni de ticketverkoop starten. Vraag is of mensen half juni al met hun hoofd bij het boeken van hun cultuurprogramma voor volgend seizoen zullen zitten. Daar moeten we samen met de andere centra nog eens over nadenken.'

i De meest recente informatie is te vinden op de websites van de centra. Als er nog vragen zijn, kunnen die via het algemene e-mailadres worden gesteld.

Grote solidariteit

VLAAMSE RAND Lichtpunt: de coronacrisis bracht de voorbije weken een warme golf van solidariteit op gang. Snel na de uitbraak van de epidemie boden heel wat mensen via sociale media of gewoon met briefjes in de brievenbus hulp aan aan wie omwille van zijn hoge leeftijd of gezondheidstoestand best de deur niet uitgaat. In veel gemeenten bundelden ze de krachten, zoals in Wemmel, waar de groep Wemmel Solidair/e ontstond. 'Op onze Facebook-pagina kunnen allerlei oproepen gedeeld worden en kunnen mensen vrijwillige hulp aanbieden', vertelt mede-initiatiefnemer Dirk Vandervelden. 'Lokale handelaars kunnen er ook laten weten welke diensten ze nog leveren. Belangrijk: mensen posten er ook heel vaak positieve boodschappen op, bijvoorbeeld om het zorgpersoneel of de vuilnisophalers te bedanken.' Heel wat gemeentebesturen in de Vlaamse Rand brengen intussen ook de vraag naar en het aanbod van vrijwilligers samen. Maar ook individuen nemen kleine, maar erg fijne initiatieven om anderen te helpen in tijden van lockdown. Zo stelt een man in Sint-Genesius-Rode zijn grote tuin inclusief dwerggeitjes, schapen en kangoeroe gratis ter beschikking van gezinnen die zelf geen tuin hebben.

Hoe houden we ons bezig? Nu we met zijn allen van de ene dag op de andere zeeën van tijd hebben en nergens heen mogen, loert de verveling om de hoek. Terwijl sommigen die verveling omarmen, gaan anderen naarstig op zoek naar bezigheden. Mensen slaan aan het puzzelen of gooien zich op een uitgebreide lenteschoonmaak. Via sociale media worden bezigheidstherapieën uitgewisseld dat het een lieve lust is. Heel wat organisaties geven er tips voor kinderen en jongeren om tijdens de lockdown mee aan de slag te gaan. Zo lanceerde de jeugdendienst van Beersel de #buitenspelchallenge op Facebook. 'Onder het motto 'Blijf in uw hof' geven we gezinnen elke woensdag een uitdaging om in de tuin te doen', klinkt het bij de Beerselse jeugdendienst. 'Zo stimuleren we kinderen en ouders om regelmatig een frisse neus te halen en in beweging te blijven.' - TD

Buurtnatuur in de kijker

VLAAMSE RAND Wie gaat wandelen, moet dat volgens de coronamaatregelen in eigen buurt doen. Dat mag de pret niet bederven volgens Natuurpunt. 'Achter elke hoek liggen mooie plekjes. Om dat in de kijker te zetten, lanceren we de buurtnatuur-challenge', legt Hendrik Schoukens van Natuurpunt uit. 'Zo kunnen we natuurpareltjes met mekaar delen. Ga je op stap in jouw buurt, neem dan een foto of maak een filmpje van een plekje dat jij mooi vindt. Zet het op sociale media met de hashtag #buurtnatuur en #tijdvoornatuur en vermeld erbij waar het is en waarom jij er zo van houdt. Wie een foto of filmpje plaatst, nomineert dan drie andere mensen die hetzelfde doen. Zo kunnen we samen een goedaardig groen virus verspreiden en mekaar inspireren.' - TD

Toestand in de woonzorgcentra

VLAAMSE RAND Net als in de rest van het land zijn ook in de Vlaamse Rand een aantal woonzorgcentra zwaar getroffen door het coronavirus. Zo waren half april al 15 van de 120 bewoners van het woonzorgcentrum Den Bogaet in Humbeek aan het coronavirus bezweken. Nadat een van de huisartsen te kennen gaf dat er een aantal zaken fout liepen in het private rusthuis werd een crisismanager aangesteld. Medewerkers van het AZ Jan Portaels, het Rode Kruis en het Belgische leger kwamen hulp bieden. In een aantal woonzorgcentra in de regio werden alle bewoners en personeelsleden intussen op corona getest. In Filfurdo in Vilvoorde bleken midden april 46 van de 184 bewoners besmet te zijn en 29 van de 120 personeelsleden. In Atrium in Kraainem hadden 20 van de 30 bewoners het virus opgelopen en 13 van de 32 personeelsleden. - TD

Forse stijging wandelaars

VLAAMS-BRABANT In deze coronatijden mogen we met zijn allen veel niet meer, maar wandelen mogen we nog wel. Dat we dat volop doen, blijkt ook uit de cijfers van Toerisme Vlaams-Brabant. De sensoren die langs een aantal wandelpaden verspreid over de provincie staan, registreerden zo goed als allemaal een forse stijging. Op bepaalde plekken gaat het om een vervijfvoudiging van het aantal wandelaars. Ook de virtuele wandelingen van Toerisme Vlaams-Brabant zijn in trek. 'Begin april startte Toerisme Vlaams-Brabant met het aanbieden van volledig gefilmd wandelingen via haar sociale media kanalen', zegt Monique Swinnen (CD&V), gedeputeerde voor Toerisme. 'Mensen die in deze tijden niet kunnen of durven op stap gaan, geven we op deze manier toch de kans om van de natuur en de fijne plekjes in onze provincie te genieten zonder het huis te moeten verlaten. Virtueel op stap gaan, kan je al met de Silsomboswandeling in Kampenhout en Kortenberg, de Lipselandwandeling in Tildonk en de Alsebergwandeling in Tiel-Winge. Er gingen al meer dan 10.000 bezoekers virtueel wandelen. Mensen zien deze digitale wandelvorm als opstap om in betere tijden de routes ook eens op het terrein te doen.' - TD

www.toerismevlaamsbrabant.be

Toestand in de luchtvaart

ZAVENTEM De coronacrisis hakt economisch hard in op de luchthaven van Zaventem. Sinds begin april zijn er nog maar veertien luchtvaartmaatschappijen actief. De overgrote meerderheid moest door het verbod op niet-essentiële reizen zijn activiteiten volledig schrappen. 'In de laatste week van maart daalde het aantal passagiers met 95%', laat CEO van Brussels Airport Company Arnaud Feist weten. 'Het coronavirus heeft een zware economische impact op de luchthaven en op de hele luchtvaartsector. Het is essentieel om de jobs te beschermen en erover te waken dat de luchtvaartsector deze crisis overleeft. Hiervoor is staatssteun nodig. Samen kunnen we ervoor zorgen dat de sector deze crisis overleeft.' Luchtvaartmaatschappij Brussels Airlines houdt al zeker tot 15 mei al zijn vliegtuigen aan de grond. Moederbedrijf Lufthansa hengelt naar financiële steun van de Belgische staat en kondigde aan dat het bij Brussels Airlines door de coronacrisis dieper zal moeten snijden dan voorzien. De federale overheid lijkt geneigd in te gaan op de vraag voor staatssteun. 'Brussels Airport is goed voor 26.000 rechtstreekse en 40.000 onrechtstreekse jobs. Het is de tweede belangrijkste pijler van onze economie', verklaarde minister van Financiën Alexander De Croo (Open VLD) in het parlement. 'Het is belangrijk dat we een sterk ecosysteem hebben. We maken werk van een duidelijk toekomstplan voor de luchtvaart.' - TD

Schakelzorgcentra

VILVOORDE/BEERSEL/DILBEEK In het geval tijdens deze coronacrisis de ziekenhuizen in de regio tegen hun capaciteitslimiet aankijken voor de opname van covid 19-patiënten zijn er extra bedden voorzien in zogenaemde schakelzorgcentra. In de Vlaamse Rand zijn zulke centra opgezet in het Gosset Hotel in Groot-Bijgaarden, het oude Van Helmont-ziekenhuis in Vilvoorde en het Centrum voor Jeugd, Kunst en Creatie Destelheide in Dworp. 'Er is plaats voor covid 19-patiënten die ontslagen zijn uit het ziekenhuis, maar toch nog zorg nodig hebben. Ook mensen die te ziek zijn om thuis te blijven, maar niet ziek genoeg om te worden opgenomen in het ziekenhuis, kunnen naar een schakelzorgcentrum. Bedoeling is dat we dankzij de schakelzorgcentra de druk op de ziekenhuizen kunnen verminderen', klinkt het bij het kabinet van gouverneur Lodewijk De Witte. - TD

Gosset Hotel

Na een herstelling is in **Asse** het bronzen hopduvelbeeld op zijn vertrouwde plek op de Markt teruggekeerd. • De recyclageparken van **Wemmel** en **Linkebeek** bleven in april gesloten na de versoepeling van de coronamaatregelen. • Het oud-gemeentehuis van **Beigem** werd zwaar getroffen door de februaristorm Ciara: een zijgevel stortte in. Het oude gebouw is instabiel en wordt afgebroken. • Erfgoedcel Pajottenland-Zennevallei wil het erfgoed uit de regio in kaart brengen en roept daarvoor de hulp in van de inwoners om zoveel mogelijk informatie en foto's te verzamelen op de online encyclopedie Wikipedia en Wikimedia Commons. • In **Meise** is Cecile Boon (85), de eerste vrouwelijke schepen ooit in de gemeente, overleden. Zij was de weduwe van CD&V-minister van Staat Jos Chabert. • De Plantentuin van **Meise** is bezig met het inscannen van zo'n vier miljoen gedroogde planten van haar gigantische erfgoedcollectie en zoekt daarvoor hulp van het publiek. • In het centrum van **Overijse** en in **Eizer**, **Jezus-Eik**, **Tombeek** en **Maleizen** zijn infopanelen geplaatst ter herdenking van het einde van WO II. • Afvalintercommunale Incovo stelt vast dat in **Vilvoorde**, **Machelen**, Zemst, **Meise** en Londerzeel het aantal sluikstorten met de helft toenam na de sluiting van de recyclageparken door de coronacrisis. Samen met Interza (**Zaventem**, **Kraainem**, **Wezembeek-Oppem**, Steenokkerzeel, Kampenhout) neemt Incovo twaalf mobiele camera's in gebruik om sluikstorters te betrappen. • In 2019 zijn alvast 26.000 euro aan boetes, schadevergoeding en opruimbetaling betaald door meer dan 100 daders van sluikstorten. • In **Peizegem** komt er

omwille van de coronamaatregelen geen vierde editie van de pop-up Zan-zibar, die vorig jaar meer dan 50.000 bezoekers lokte. • Energiemaatschappij Engie koopt de gascentrale van **Vilvoorde** over van het Bulgaarse Energy Market om er een nieuwe stoom- en gascentrale te bouwen die de toekomstige energiebevoorrading in ons land moet verzekeren. • In de toren van de basiliek in **Grimbergen** zit een nieuw koppel slechtvalken. Zo'n nest slechtvalken is vrij uniek, want de roofvogels hebben een groot territorium en jachtgebied. Andere nesten 'dichtbij' zijn er aan de koeltoren in Vilvoorde en in Mechelen. • De coronacrisis heeft een enorme impact op de luchtvaartsector. Zo moet Brussels Airlines in **Zaventem** tot één derde inkrimpen. De maatschappij hoopt op staatssteun. • Luchtverkeersleider Skeyes vreest dit jaar een verlies van 100 miljoen euro door het terugvallen van het vliegverkeer op de luchthaven van **Zaventem** omwille van de coronacrisis. • Die crisis heeft ook een grote impact op de werkloosheidscijfers in het arrondissement Halle-Vilvoorde, dat goed is voor zowat 40% van de werknemers op de luchthaven. In **Zaventem** zijn de werkloosheidscijfers in maart toegenomen met 5,1%, in **Vilvoorde** met 3,5%. • Zowat 250 gebouwen en constructies in Vlaams-Brabant worden niet meer aanzien als bouwkundig erfgoed omdat ze ofwel zijn afgebroken, ofwel hun erfgoedwaarde hebben verloren. Het Agentschap Onroerend Erfgoed is bezig met de opmaak van de inventaris waarbij voor ruim 7.000 gebouwen en constructies wordt nagegaan of ze al dan niet in aanmerking komen als bouwkundig erfgoed. • In **Sterrebeek** is een houthakseldam van 75 meter lang aangelegd om de Tramlaan bij hevige regenval te beschermen tegen water- en modderoverlast vanuit een erosiegevoelig perceel. Kostprijs: 30.000 euro. • De Vlaamse Regering geeft groen licht om op de site van de voormalige papierfabriek Catala in **Drogenbos** en **Sint-Pieters-Leeuw** de bestaande fabrieksgebouwen af te breken en een bedrijvencampus te bouwen. • JH

Toestand in de ziekenhuizen

VILVOORDE/ASSE In de ziekenhuizen in de Vlaamse Rand is het sinds de uitbraak van de coronapandemie in de eerste helft van maart alle hens aan dek. 'Het is een ongeziene situatie, maar we hebben nog niet het gevoel gehad dat we ze niet onder controle hadden', zegt Helena Polfliet, woordvoester van het AZ Jan Portaels in Vilvoorde. 'Toen we begin maart zagen welke ravage het virus aanrichtte in Italië hebben we meteen drastische maatregelen genomen en alle mogelijke voorbereidingen gedaan om zo veel mogelijk coronapatiënten te kunnen opvangen. Dat heeft echt het verschil gemaakt. Er wordt hier elke dag keihard gewerkt en we gaan door op adrenaline.' Het OLV-ziekenhuis heeft beslist om de Campus in Asse covid-vrij te houden. 'Dat betekent dat alle covid-patiënten, die gehospitaliseerd moeten worden, op Campus Aalst worden gehospitaliseerd', legt woordvoerder Chris Van Raemdonck uit. 'Door alle covid-patiënten op één locatie te centraliseren, kunnen we het verbruik van onze beschermingsmiddelen beter beheersen. Er is een grote solidariteit onder de medewerkers van al onze campussen, zeker in deze coronatijden. Dit is een ernstige situatie met een grote impact, maar dankzij een goede aanpak en een sterke motivatie van alle medewerkers houden we de situatie momenteel onder controle. De druk op alle medewerkers die direct of indirect bij het covid-traject zijn betrokken, is groot, maar er heerst een sterke beroepsfierheid en een sterke onderlinge solidariteit. Ook de sympathiebetuigingen doen deugd.' • TD

Erosiebestrijding

SINT-GENESIUS-RODE In Sint-Genesius-Rode hebben de gemeente en de provincie werken laten uitvoeren om de erosie ter hoogte van de Kwadeplasstraat te bestrijden. 'Bij hevige regenval kregen we ter hoogte van de Kwadeplasstraat al een aantal keer te maken met water- en modderoverlast', zegt Miguel Delacroix (IC-GB), schepen voor landbouw in Sint-Genesius-Rode. 'De overlast komt van een sterk erosiegevoelig landbouwperceel dat grenst aan de Bosstraat en via een voetweg naar de Kwadeplasstraat en de Kwadebeek afwatert.' Een houthakseldam van 80 meter lang moet voortaan het afstromende water vertragen en de meegespoelde grond erachter laten bezinken. Eerder namen de provincie Vlaams-Brabant en de gemeente op een aantal andere plekken gelijkaardige maatregelen tegen erosie, onder andere aan de Tramlaan in Sterrebeek. 'Onze erosiecoördinatoren staan in de hele provincie de lokale besturen bij in de aanpak van water- en modderoverlast. Daarvoor rekenen we op het vrijwillige engagement van landbouwers en eigenaars van landbouwpercelen. We zijn blij met deze constructieve samenwerking om water- en modderoverlast te voorkomen', zegt gedeputeerde Bart Nevens (N-VA). • TD

De mot in de biodiversiteit

Met zijn mottenvangsten inspireerde Bart Van Camp uit Gooik toenmalig Europees president Herman Van Rompuy tot een haiku, en de Engelse krant The Guardian tot een stuk over wat zijn mottenlamp leert over biodiversiteit en onze selectieve soortenblindheid. **TEKST** Michaël Bellon • **FOTO** Filip Claessens

Bart Van Camp is landschapsdeskundige van beroep en mottenvanger in zijn vrije tijd. Hij is verbonden aan de Pajotse vlinderwerkgroep Thecla. Wie zijn website www.mottenvanger.be bezoekt krijgt een goed beeld van zijn activiteiten als ambassadeur van onze nachtvlinders. Er staan verslagen en foto's op van talrijke bezoeken aan bekende Vlamingen zoals Dirk Draulans en Dina Tersago, bij wie hij 's nachts zijn mottenval opstelt. Daaruit blijkt hoe veel verschillende soorten motten er te vinden zijn, en hoe mooi die nachtvlinders zijn. Motten zijn absoluut niet de lelijke grijze neefjes van de vlinder waarvoor ze vaak worden versleten.

Kleine restpercelen

Van Camp is, met de steun van Natuurpunt en Vlaams-Brabant, nachtvlinders beginnen monitoren om de biodiversiteit in het landelijke agrarische productielandschap in kaart te brengen. Uit de studie blijkt dat bij ruilverkavelingen dikwijls kleine maar ecologisch kostbare restpercelen met hagen, knotwilgen en bermen tussen de landbouwgrond verloren gaan. 'Vier jaar hebben we aan die studie gewerkt. Uiteindelijk zijn de resultaten in een schuif beland. Toen heb ik besloten mijn mottenval niet zomaar in een bos of een veld te zetten, maar in de tuin van politici, wetenschappers, journalisten en bekende Vlamingen. Of op het domein van de VRT, de VUB, het WWF of het Europees Parlement. Zo kreeg mijn verhaal plots weerklank. Het is duidelijk dat het aantal motten veel zegt over de biodiversiteit.'

Afbeeldingen

Van nachtvlinders zijn er in België veel meer soorten (meer dan 2.000) dan van dagvlinders (iets meer dan 50). Om ze te lokken, heeft Van Camp een *Skinerval* die werkt met een straffe lamp

met veel UV-licht. Van elke nachtelijke vangst maakt hij twee schitterende kleurrijke posters in hoge resolutie. Eén met een afbeelding van elke soort nachtvlinder (in een tuin kan dat variëren van 50 tot 200 soorten per nacht), en één die een visuele indruk geeft van de aantallen.

Brede basis

Van Camp wil natuurliefhebbers en beleidsmensen waarschuwen voor overdreven soortenfetisjisme. 'Vanuit natuurverenigingen en het beleid zijn we te veel bezig met zeldzame en bedreigde soorten, maar voor de natuur hangt vooral veel af van de brede basis van bulksorten die over het algemeen weinig aandacht krijgen. We hebben in Vlaanderen 50.000 diersoorten, van eenvoudige schimmels tot de zeldzame wolf. De gewervelde dieren maken daar maar één procent van uit. Aan de onderkant zit het fundament van die hele piramide, maar die zien we niet en dat is bijzonder erg. Voor een uitstervende soort springt iedereen in de bres, maar ecologisch gezien heeft dat weinig gewicht. Het is de massa van een zwerm motten die belangrijk is voor de vleermuizen en de vogels die daarvan leven. Ik wil mensen een

idee geven hoe dichtbij zich dat afspeelt zonder dat we het merken. Motten leven 's nachts aan ieders achterdeur, op ieders balkon. Ook in een klein tuintje in de stad spelen zich elke nacht opnieuw enorm veel verhalen af tussen de 3.000 tot 5.000 soorten die zich daar ophouden. Maar wij kijken alleen naar de zeldzame vogels, waardoor we natuur dreigen kwijt te raken die we nooit gezien hebben. Insecten doen het dramatisch slecht. Tijdens grootschalig onderzoek in Duitsland zijn de standaardinsecten gedurende 25 jaar gemonitord. Op één generatie tijd is daar 76% aan insectenmassa verdwenen. Dat is dramatisch. In Duitsland hebben ze nu een ambitieus programma van 100 miljoen euro goedgekeurd om insecten te redden. In Wallonië gaan ze 4.000 km hagen aanplanten. Dat soort maatregelen zijn heel belangrijk.'

Wat kan je zelf doen in je tuin? 'De spuitbus achterwege laten, klaver laten groeien in het gras, een composthoop houden, de tuin niet te veel opkuisen,... Met dat soort zaken kom je al een heel eind.'

 www.mottenvanger.be

Wat mediteren met je hersenen doet

‘Meditatie en medicatie zijn complementair’, zegt neuroloog Steven Laureys. De bekende hersendokter is jarenlang bezig met comapatiënten. Nu stimuleert hij ons om onze levenskwaliteit in handen te nemen door goede gewoonten aan te kweken die gezond zijn voor ons brein.

TEKST Anne Peeters • FOTO Filip Claessens

Bewustzijn was al de focus van Laureys zijn baanbrekende onderzoek bij comapatiënten, maar sinds hij in een persoonlijke crisis zelf heeft ervaren wat meditatie met een mens kan doen, richt zijn onderzoek zich ook daarop. ‘Ik schrijf ondertussen ook meditatie voor aan patiënten.’

Tien jaar geleden verscheen in RandKrant een eerste interview met neuroloog Steven Laureys. In het artikel *In de hersenen kijken* ging het over de bewustzijnschaal die Laureys voor comapatiënten ontwikkelde in het universitaire ziekenhuis Sart-Tilman in Luik. Dat wetenschappelijke onderzoek leverde hem wereldwijd een ijzersterke reputatie op. Ondertussen zijn we een decennium verder en verscheen *Het no-nonsense meditatieboek* en is hij bezig aan een volgend boek over hoe je zelf je levenskwaliteit in handen kan nemen door goede gewoonten aan te kweken die gezond zijn voor je brein. Meditatie in plaats van medicatie? Niet meteen wat je van een arts en wetenschapper verwacht.

‘Ooit heb ik gezegd dat mindfulness een hype was voor de vrouwenbladen. Dat neem ik terug. Dat was voordat ik er meer van afwist. Als neuroloog verdiep ik me in de studie van het menselijk bewustzijn. Dat intrigeerde me al toen ik op mijn achttiende vanuit Hoeilaart naar de VUB trok om geneeskunde te studeren. Op die leeftijd ben je bezig met grote levensvragen. Wat is leven? Hoe komt het dat materie levend wordt? En misschien wel het grootste wonder: wat maakt dat bij dat leven een bewustzijn wordt gecreëerd? Daarom heb ik voor de specialisatie neurologie gekozen.’

‘Aanvankelijk deed ik wetenschappelijk onderzoek naar wat er in je hersenen gebeurt als je slaapt. Dat is verschoven naar bewustzijnsstoornissen als coma, minimale bewustzijnsstatus, het niet-responsief waaksyndroom (vegetatieve status) en het locked-in syndroom. Ik heb ook de GIGA Consciousness Group opgericht om, samen met andere wetenschappers, de effecten van ziektes, letsels, medicatie en psychische

aandoeningen op de menselijke perceptie en bewustzijn te bestuderen. Toen ik daarmee begon was dat eigenlijk not done, er waren geen onderzoeksbudgetten voor. Maar net dat grensverleggende trok me aan.’

Verbrand je je reputatie als wereldvermaarde onderzoeker en neuroloog niet als je een populair boek over meditatie schrijft?

‘Dat was inderdaad niet zonder risico en niet alle collega’s nemen dat in dank af. Gelukkig zit ik nu in een positie waarin ik dat kan doen. Ondertussen is er ook meer wetenschappelijk onderzoek gedaan naar de effecten van meditatie op ons brein. Want ik blijf een wetenschapper. In dat opzicht vind ik het jammer dat ik hierover in mijn opleiding als zorgverlener weinig tot niets heb gezien. In mijn vak ben ik geconfronteerd

Zoals sporten gezond is voor je lichaam, is meditatie goed voor je brein.

met collega’s met burn-outs en met suicides. Uit ervaring weet ik dat meditatie je kan helpen angsten los te laten en stress te verminderen. Dat is te weinig geweten. Ondertussen schrijf ik meditatie voor aan sommige patiënten. Meditatie en medicatie zijn complementair. Recent onderzoek heeft aangetoond dat stress de telomeren – de uiteinden van onze chromosomen – sneller verkorten bij stress? Dat verkorten hoort bij het verouderingsproces. Je zou dus kunnen stellen dat stress je sneller doet verouderen. Maar: we zien dat meditatie dat proces tegengaat. Meditatie heeft dus effect op je DNA. Er is nog heel veel dat we nog niet weten, extra onderzoek is nodig. Dat gebeurt gelukkig meer en meer, bijvoorbeeld in het Mindfulness Centrum aan de KU Leuven. Ik kan jonge artsen en jonge onderzoekers alleen maar aanmoedigen om daarin verder te gaan.’

Hoe is die ommekeer er bij jou gekomen?

‘Vaak zie je dat een persoonlijke crisis mensen triggert om dieper na te denken en andere manieren te zoeken om wat hen overkomen is, te verwerken. Zo is het ook bij mij gegaan. In 2012 draaide mijn huwelijk compleet onverwacht uit op een scheiding en was ik opeens een alleenstaande vader met drie jonge kinderen. Daar had ik het moeilijk mee. Alle professionele kennis en ervaring die ik had als arts kon me daar niet bij helpen. Ik zocht de oplossing in antidepressiva en slaapmiddelen. Stress probeerde ik op afstand te houden met sigaretten en alcohol. Wat uiteraard niet hielp. Na een tijd besepte ik dat gelukkig en ging ik op zoek naar andere manieren om te ontspannen. Ik ben met yoga begonnen en maakte kennis met meditatie. Ik voelde dat het me goed deed en was geïntrigeerd. Ik ben me erin gaan verdiepen en hoe meer ik er als wetenschapper over ontdek, hoe meer ik ervan overtuigd raak dat meditatie meer dan relevant is. Ik heb de kans gekregen om samen met mijn team én met een aantal onafhankelijke collega’s meer onderzoek te kunnen doen naar het effect van meditatie op de hersenen. Zo hebben we het brein van Matthieu Ricard kunnen onderzoeken, een boeddhistische monnik en de persoonlijke vertaler van de Dalai Lama. Als je meditatie met sport vergelijkt, is hij een topsporter. Het was verbazingwekkend om te zien hoe hij door meditatie zijn brein bijna helemaal kan controleren. We konden bij hem zelfs zien wat dat doet met de centra in je hersenen die je vermogen tot geluk besturen. Bij mensen die mediteren – zelfs bij beginners – kunnen we duidelijk zien dat de cellen die je emoties sturen, veranderen. Meditatie heeft een positief effect op je geest en op je lichaam, zoveel is duidelijk. Wat mij betreft mag mediteren zelfs een verplicht vak op school worden, waarin je leert omgaan met stress en emoties. In deze drukke tijden is daar nood aan. Het zou het aantal burn-outs doen dalen.’

Mediteren is voor veel mensen een zweverig begrip. Wat betekent het voor jou?

‘Meditatie is minder gecompliceerd dan je zou denken. Je hoeft geen expert te zijn, dure cursussen te volgen of urenlang in lotushouding op een matje te zitten. Meditatie is wel in het hier en nu leren zijn, leren loslaten. En daar zijn heel veel manieren voor. Ik vergelijk het graag met sporten: je kan gaan lopen, tennissen, zwemmen,... Je kiest de sport die bij je past. Ik heb zelf nog veel te leren,

ik ben een beginner, maar een vorm van meditatie die ik vaak toepas, is gewoon even diep in- en uitademen, een aantal keren na elkaar. In de auto in de file, op een verloren moment tussen twee vergaderingen, wanneer je vliegtuig vertraging heeft. Even rustig doorademen en ik kan dingen loslaten. Vroeger kon ik 's nachts wakker liggen en piekeren over van alles en nog wat. Door dan even alleen op het hier en nu te focussen, kan je loslaten en zit je niet zinloos te piekeren over dingen die nog moeten gebeuren, of niet. Mediteren is in ons gezin iets heel gewoon geworden. Iets wat we soms ook samen doen.'

Zou je kunnen stellen dat meditatie helpt om een overprikeld brein tot rust te brengen? Als je kijkt naar het afgelopen decennium is het

leven steeds hectischer geworden. Werk, files, drukte alom. Verklaart dat waarom meditatie en mindfulness steeds meer aandacht krijgen?

'Elke periode heeft zo zijn uitdagingen. Ik ben blij om hier en nu te leven, ik denk vaak dat we te weinig appreciëren hoeveel geluk we hebben. Hier in de Rand is het leven ongelooflijk goed, misschien realiseren we ons dat onvoldoende. Maar: er wordt veel van ons gevraagd. We kennen het allemaal, het zoeken naar evenwicht. Langdurige stress moet je zien te vermijden. Elk symptoom, elke klacht verergert door stress. In het verleden is er te weinig aandacht naar mentaal welzijn gegaan. De steeds toenemende druk en de maatschappelijke versnelling is iets dat al sinds de industriële revolutie speelt en dat door de digitalisering van onze maatschappij

EN Letting go

'Meditation is less complicated than you might think. You don't have to be an expert, take expensive courses or sit on a mat for hours in a lotus position. Meditation is about learning to be in the here and now, learning to let go. And there are many ways of achieving this. I like to compare it to sports: you know how to walk, play tennis, swim,... You choose the sport you feel most comfortable with. I still have a lot to learn, as I have only just started, but one type of meditation I often do is simply to take a deep breath and then exhale, several times in a row. You can do this when your car is stuck in a traffic jam, during a spare moment between meetings, when your plane is delayed. Breathing calmly helps me to let go of things.'

nog toeneemt. Hoe ga je daarmee om? De Belgen zijn de koploper als het gaat over het gebruik van kalmerende middelen. Die zetten een rem op je brein, het is eigenlijk een vorm van zelfverdooving. Deze tijd vraagt dat we anders leren omgaan met die druk. Meditatie kan je op een gezonde manier stress en emoties helpen verwerken. Als wetenschapper heb ik pas nog in het parlement opgeroepen om hier structureel onderzoek naar te doen. En als arts vind ik het belangrijk om dat te delen met een breed publiek. Daarom heb ik *Het no-nonsense meditatieboek* geschreven.'

i *Het no-nonsense meditatieboek van Steven Laureys is uitgegeven bij Borgerhoff & Lamberigts.*

De prinses van de natuur

Vraag een doorsnee randbewoner hoeveel wilde orchideeën er in ons land groeien en je krijgt zeer uiteenlopende cijfers en vele verbaasde blikken bij het aanhoren van het eigenlijke aantal.

TEKST Herman Dierickx

Vijftig. Daarmee is alvast het getal ontsluit. De meeste orchideeën zijn zeldzaam, maar toch vind je ze ook in de Rand of de onmiddellijke buurt. Meer zelfs: één van de grote vindplaatsen ligt pal in de Rand op een plaats waar je het niet verwacht. Waarom zijn de orchideeën toch zo'n bijzondere plantenfamilie? In de eerste plaats komt dat door de speciale bouw van de bloemen. Als je een beetje thuis bent in de plantenwereld herken je een orchidee meteen. Daarmee kan je ze echter nog niet op naam brengen, want sommige geslachten herbergen telgen die op elkaar lijken of die ook nog eens makkelijk onderling kruisen. Maar laat dat de pret zeker niet bederven en ga op verkenning door de Rand.

Voedselarme bodems

De meeste orchideeën groeien op voedselarme bodems waarin zich specifieke schimmels bevinden die de onooglijk kleine zaadjes helpen kiemen. Als die schimmels er niet zijn, kunnen zich uit het stoffijn zaad geen nieuwe planten ontwikkelen. De tijd tussen een kiemplantje en een voor het eerst bloeiend exemplaar is voor sommige soorten meer dan vijf jaar! Om maar te zeggen welk speciaal vlees we hier in de kuip hebben.

De meest algemene orchideeënsoort van ons land, en dus ook van de Rand, is de *brede wespenorchis*. Die zie je regelmatig verschijnen op plekken waar weinig andere planten groeien zoals tussen dicht bebladerde bomen in dreven of in de buurt van spoorwegen. Het is de laatst bloeiende orchideeënsoort van het jaar, zowat omstreeks augustus. Alle andere soorten hebben hun bloeitijd in mei-juni. Dat is onder meer het geval voor de *bijenorchis*, een bijzonder fraaie soort die het de jongste jaren steeds beter doet. Je vindt ze tegenwoordig zelfs op industrieterreinen zoals Cargovil in Vilvoorde, maar ook in Groenendaal of in Dilbeek heeft ze groeiplaatsen. Meestal vind je er verschillende tegelijk op dezelfde standplaats. Ze is makkelijk te herkennen, want alle andere soorten die er op gelijken, komen bij ons gewoonweg niet voor.

Verkeerswisselaar

Nog een soort die het de jongste tijd bijzonder goed doet in onze contreien is het *hondskruid*, soms ook wel de *pyramide-orchidee* genoemd. Ook die soort is makkelijk te herkennen en komt in de Rand voor, onder meer in Zellik, Lot, Zaventem en Vilvoorde. Je zal ze zelden met veel tegelijk vinden, maar ze valt op door haar fluo-rose kleur.

Dé hotspot van orchideeën in de Rand, en zelfs van België, is de verkeerswisselaar van de Ring met de A12. Daar staan intussen ongeveer vijftien soorten bij elkaar. Maar... door de geplande werken aan de Ring is deze groeiplaats ten dode

Dirk Volckaerts was negen jaar hoofdredacteur van Brussel Deze Week. Momenteel werkt hij voor de Europese Commissie. Voor RandKrant schrijft hij afwisselend met Joris Hintjens, Fatima Ualgasi en Tom Serkeyn de column *mijngedacht*.

Volgende zaak!

opgeschreven. Mensen van de Plantentuin in Meise proberen de bestaande populaties te redden. Of dat gaat lukken, is niet zeker. De toekomst zal het uitwijzen.

Een groep orchideeën die goed op elkaar lijken zijn de gevlekte, de *riet-* en de *bosorchis*. Het zijn allemaal soorten die met elkaar kunnen kruisen en daardoor niet altijd makkelijk te herkennen. Ze zijn wel herkenbaar als leden van eenzelfde groep en komen onder meer voor in Zellik, Groot-Bijgaarden, Alseberg, Linkebeek, Tervuren, Sterrebeek.

De *brede orchis* is een stuk zeldzamer en ook niet altijd even makkelijk te herkennen. Deze soort staat onder meer te blinken in Dilbeek, Meise, Strombeek-Bever en Alseberg.

‘De meeste orchideeën zijn zeldzaam, maar toch vind je ze in de Rand gemakkelijk terug.’

Een soort die het de jongste jaren minder goed doet, is de *grote keverorchis*. Tot voor kort was het een redelijk algemene soort, maar de toenemende verdroging van de laatste jaren speelt haar parten. Ondanks dat ze onder meer voorkomt in Linkebeek, Alseberg, Sint-Genesius-Rode, Tervuren, Hoeilaart, Strombeek-Bever, Steenokkerzeel, Meise, enzovoort, nemen de daar aanwezige populaties bijna overal af.

Het is opvallend dat de meeste van de vermelde soorten er de jongste jaren op vooruit gaan. Een belangrijke reden daarvoor is dat graslanden of bosranden veel beter beheerd worden dan pakweg twintig jaar geleden. Vooral een beperkt aantal maai-beurten, het achterwege laten van bemesting en het verbieden van pesticiden speelt de orchideeën in de kaart. Ah, noteer ook dat alle orchideeënsoorten in heel België beschermd zijn. Kijken mag dus zoveel je wil; aankomen is ten strengste verboden.

Politierechtbank, zitting in strafzaken. Aanwezig: politierechter, procureur des Konings, griffier, advocaten en gedagvaarden.

- (...)
- Meester, u hebt het woord.
  - Dank u, mevrouw de voorzitter. Het is heel eenvoudig. Mijn cliënte betwist ten stelligste dat ze in volle coronacrisis op een lockdownparty aanwezig was.
  - Het proces-verbaal van de politie zegt iets anders. Uw cliënte is die dag naar de Botermarkt gegaan.
  - Dat ontkent ze niet. Maar dat was de schuld van Katootje!
  - Katootje? Wie is Katootje?
  - De aanstookster van dit alles, mevrouw de voorzitter. Zij dacht te kunnen maken wat ze wou. En ze geraakt er nog mee weg ook! Terwijl mijn cliënte...
  - ...uw cliënte had niet mogen meegaan naar de Botermarkt, meester. En niet aan die lockdownparty mogen deelnemen.
  - Maar dat was geen lockdownparty!
  - Ik citeer het proces-verbaal: ‘waren verder aanwezig: een dominee, een wafelvrouw, een kastelein, een toverheks, een barones, een dikke meid, een oude heer en een lichtmatroos’. Dit was duidelijk allemaal goed gepland.
  - Ja, maar door Katootje zoals ik al zei, mevrouw de voorzitter. Vraag het maar aan Kee!
  - Kee? Wie is dat nu weer?
  - Haar zuster, mevrouw de voorzitter.
  - Haar zuster? Die heet Kee?
  - Ja, zij is...
  - Uitspraak over twee weken. Volgende zaak! (...)
  - Uitstel wegens ziekte? En u heeft een doktersbriefje? Hoe is de naam?
  - Kortjakje, mevrouw de voorzitter.
  - Kortjakje?
  - Ja, mevrouw de voorzitter.
  - En u wil dat ik de zitting op doktersbevel naar een zondag verplaats? Dat gaat niet.

De politierechtbank zetelt midden in de week, maar 's zondags niet. Volgende zaak!

- (...)
- Getuigen oproepen? Het is hier geen Assisenhof, hé meester. Wie zijn die getuigen?
  - Jan, Piet en Joris, mevrouw de voorzitter.
  - Die daar met hun baard?
  - Ja, mevrouw de voorzitter.
  - De zaak is anders duidelijk genoeg. Uw cliënt Corneel had beter moeten weten. Te kaap'ren varen is géén essentiële verplaatsing. Uitspraak over twee weken. Volgende zaak! (...)
  - Uw cliënt had zijn wagen volgeladen, zegt u. Waarmee? Met oude wijven? En wist uw cliënt niet hoe gevaarlijk dat was? Nooit van social distancing gehoord? En dan nog zo een kwetsbare groep...
  - Ja, maar...
  - Werkelijk, ik heb er schoon genoeg van. Al die excuses. Dat is nu al de hele dag hetzelfde. Daarstraks ook: drie schuintamboers, die kwamen uit het oosten. Zomaar! Niet eens met twee, neen: drie! En niet om te sporten hé. En één van die drie blijkt dan nog eens de zoon van de Groothertog van Castilië te zijn. Die zou toch beter moeten weten! Zoals die bende die daar zogezegd ergens ‘tussen Keulen en Parijs’ de weg naar Rome aan het zoeken was. Wat voor een belachelijke uitvlucht is me dat. Nooit gehoord van het reisverbod? En dan die andere slimmeriken: in groep emmertjes water halen. Emmertjes pompen. Op klompen begot, en de jongens op een houten been! Denkt u dat dat een essentiële verplaatsing was? Of die Joepie Joepie, die dat meisje had meegenomen. En dat Mieke in de takken van de mast. En die oude vrouw in de Kei-, in de Kei-, in de Keizerstraat! Wat deed die daar? Wat rondlummelen? Moest die niet thuiszitten? En dan maar klagen dat de quarantainemaatregelen zo lang duren. Maar zelf enige verantwoordelijkheid opnemen? Ho maar. Volgende zaak!

TEKST Dirk Volckaerts • FOTO Filip Claessens

In onze reeks *Levenskunst* gaan we met een aantal mensen op zoek naar wat het leven brengt en hoe dat zo komt.

Woorden voor een zinvol leven

Woorden die ons helpen het leven te vatten. Tunde Adefioye en Ignaas Devisch vinden ze bij schrijvers en filosofen. Maar ook in de uitwisseling van hun gedachten tijdens ons gesprek.

TEKST Nathalie Dirix • FOTO David Legrève

Wat heeft je onlangs geraakt? **Adefioye:** 'Een interview met Fred Moten dat ik een paar maanden geleden beluisterde. Hij is een Amerikaanse filosoof, dichter en professor die over *blackness* schrijft. De eerlijke en diepgaande manier waarmee hij in woorden weet uit te drukken wat het betekent om met een zwart lichaam door het leven te gaan, raakt me. We mogen dan wel in een sterk geglobaliseerde wereld leven, een black body roept in sommige kringen nog steeds negatieve en vijandige reacties op. Zo vertelde hij over een zwart meisje dat onlangs op een Amerikaanse school werd geweigerd omwille van... haar haarstijl! Het toont aan hoe actueel het thema bevrijding nog steeds is. Wat me boeit in het werk van Moten is dat hij de bevrijding van een volk en de bevrijding van de aarde als twee in elkaar vervlochten thema's bekijkt.'

'Ook tijdens een recent verblijf in Beiroet werd ik geraakt. Een kunstenaar vertelde me dat de Libanese hoofdstad een echte *heartbreaking city* is. En dat klopt. Op een late avond zag ik er twee jonge Syrische vluchtelingen op straat. Ze waren niet ouder dan 11 jaar, hadden geen plek om de nacht door te brengen en waren aan het roken. Ik zag ze terwijl ik in een kappersstoel zat en vermaakt werd door een barbier met veel humor. Dat contrast van hun grote eenzaamheid en ons vermogen om te blijven lachen, raakte me.'

Devisch: 'Ik werd onlangs geraakt door een gedicht uit *Zon* van Peter Verhelst. Hij is een van mijn favoriete schrijvers. Vaak wordt zijn werk beschreven als hermetisch en moeilijk toegankelijk. Niets is minder waar. Als ik zijn werk lees, staat de wereld stil. Met enkele zinnen kan hij bij je binnenkomen.'

Waarover gaan zijn gedichten?

Devisch: 'In *Zon* heeft hij het over warmte, gloed, oververhitting, in elkaar verstrengeld raken, verstikken en dan weer openbloeien. Allemaal zaken die bij de liefde horen. Hij beschrijft twee mensen die de liefde proberen. Hun pogingen leiden tot allerlei misverstanden. Toch blijven ze hun uiterste best doen om de liefde te beleven. Mooi aan zijn werk vind ik dat het tegelijkertijd donker en helder is. Zelfs het verdriet dat hij beschrijft, voelt warm aan. Ja, zelfs een donkere kille nacht, voelt als een omhelzing. Zijn gedichten kunnen me helemaal achteroverslaan.'

Welke ontmoeting of gebeurtenis heeft een grote impact op je gehad?

Adefioye: 'Dat was zonder twijfel Miss Johnson. Zij was de directrice van mijn lagere school. Ze heeft me naar boven getild. Gewoon door te zeggen: *When I talk to you, look at me*. Dat had nog nooit iemand eerder tegen me gezegd. Ook thuis hadden we niet de gewoonte om met opgeheven hoofd de andere aan te kijken. Haar woorden waren doorslaggevend in mijn evolutie als mens.'

'Ook mijn eerste reis door Europa, in 2000, maakte een sterke indruk. Ik herinner me nog dat ik bij mijn terugkeer in de Verenigde Staten mijn moeder probeerde te overtuigen om naar Europa te emigreren... San Francisco hoort ook op het lijstje van zaken die indruk op me maakten. Die stad leerde ik in 2004 kennen. Ze verruimde mijn horizon en bracht me een zekere vorm van bevrijding. De *mindset* in die stad is er zo anders dan in het Hollywoodiaanse Los Angeles waar iedereen het de hele tijd probeert te maken.'

Devisch: 'Wat mij sterk gevormd heeft, is mijn eerste confrontatie met de dood. Ik was 14 jaar toen een vriend aan kanker stierf. Op zes weken tijd was hij verdwenen. Beng, gedaan! Dan besef je plots dat er niet zoiets bestaat als een fair systeem waarbij de goeden worden beloond en de slechteriken worden gestraft. Je leert dat je het leven niet in het hand hebt. Als je dat eenmaal hebt aanvaard, ga je anders naar het leven kijken. Dan wordt het iets dat je te beurt valt. Dat heeft een positieve kant. Want als je leeft in het licht van de eeuwigheid, dan mislukt het leven per definitie. Maar als het tot je doordringt dat de

Tunde Adefioye
Geboren in Los Angeles.

Werkte als wetenschapper aan de KU Leuven.

Stadsdramaturg en lid van het artistieke team bij de Koninklijke Vlaamse Schouwburg.

Dramaturg betrokken bij de voorstellingen *(Not) My Paradise*, *Let us believe in the beginning of the cold season* van Sachli Gholamalizad.

Richtte *Urban Woorden* op en kreeg hiervoor de Cultuurprijs voor cultuureducatie van de Vlaamse overheid.

dood gewoon deel uitmaakt van het leven, dan staat er veel minder teleurstelling op je te wachten. Dan vertrek je vanuit de idee dat alles eindig is. Dat uitgangspunt hoeft je niet te beletten om een zinvol leven te leiden. Voor mij ontstaat die zingeving vooral in de ontmoeting met de andere. De Franse filosoof Jean-Luc Nancy vat het zo samen: *La douleur existe, elle est injustifiable* (Pijn bestaat, en is niet te rechtvaardigen). Heel veel politieke systemen zijn erop gericht om ons het beeld van een utopische maatschappij voor ogen te houden, maar de ideale wereld bestaat niet. Lijden en pijn horen bij het leven. Hoe mooi de gedachte van een perfect maakbare samenleving

ADEFIOYE:

‘We mogen dan wel in een sterk geglobaliseerde wereld leven, een zwart lichaam roept in sommige kringen nog steeds negatieve en vijandige reacties op.’

met allemaal gelukkige mensen ook is, het blijft een fantasie.’

Adefioye: ‘Dat is helemaal waar, maar vanuit Afro-Amerikaans standpunt wil ik daar toch iets aan toevoegen. Je mag niet onderschatten hoe belangrijk het voor ons is geweest om in dromen te geloven. Momenteel ben ik een werk van Saidiya Hartman aan het lezen. In *Wayward Lives, Beautiful Experiments* beschrijft ze hoe zwarte vergeten vrouwen in de begin van de 20e eeuw niet het recht hadden om zich te kleden zoals ze wilden en verboden werden om contacten met anderen te leggen. Het is dat soort samenleving dat aan de basis ligt van de beroemde woorden van Martin Luther King *I have a dream*. Zijn droombeeld hadden we nodig om een nieuwe realiteit te creëren.’

Devisch: ‘Natuurlijk mogen we een fundamenteel onrechtvaardig systeem niet aanvaarden. Jammer genoeg is ongelijkheid nog steeds heel actueel. Ik denk aan de gezondheidsachterstand die armoede met zich meebrengt. Zoiets mogen we niet aanvaarden. Wat ik probeer duidelijk

Ignaas Devisch

Professor in de filosofie, medische filosofie en ethiek aan de Universiteit Gent.

Doet vooral onderzoek naar filosofische vraagstukken in de gezondheidszorg.

Schrijft columns voor De Standaard.

Publiceerde meerdere boeken zoals *Ziek van gezondheid, Het empathisch teveel, Rusteloosheid...*

Geeft bedrijven en instellingen advies met betrekking tot de rol van ethiek in de organisatie.

te maken, is dat het leven je minder desillusies bezorgt, wanneer je aanvaardt dat het een heel aantal constructiefouten in zich houdt. Als je ervan uitgaat dat het leven eindig, contingent, arbitrair en ongenadig is, bescherm je jezelf tegen heel wat teleurstellingen en bitterheid. De dood hoort bij het leven. Daar kunnen we niet omheen. Dat beseffen betekent niet dat omgaan met de dood makkelijker wordt.’

Adefioye: ‘Sinds ik in België woon, zijn zowel mijn natuurlijke moeder als vader gestorven. Hun overlijden heb ik vanop een afstand beleefd. Ik kon het me financieel niet veroorloven om vliegtuigtickets naar Amerika te kopen om hun begrafenis bij te wonen. Onlangs stuurde mijn zus me een video met beelden van de begrafenisdienst van mijn vader. Het is me nog steeds niet gelukt om dat filmpje te bekijken. De dood van mijn natuurlijke moeder heeft wel iets bij me losgemaakt. Ik ben onderzoekswerk over haar en haar familie gaan doen. Het helpt me om de effecten van *post slave traumatic disorder* beter

Adefioye: 'Je nek uitsteken voor de andere. Solidariteit betonen met mensen die het moeilijker hebben. Dat hebben we vandaag nodig.'

- te begrijpen. Je zou er versteld van staan welke sporen slavernij van generatie op generatie heeft nagelaten. Zelfs op het vlak van eetgewoonten en gezondheid zinderen de effecten van het slavendom nog steeds na.'

Jij stelde eerder dat het besef van de eindigheid van dit leven jou bewuster doet leven. Kan je dat nog wat duiden?

Devisch: 'Weten dat de dood bij het leven hoort, doet mij des te meer beseffen hoe essentieel het is om dit leven ten volle te beleven. Concreet houdt dit in dat ik probeer de mensen om me heen gelukkig te maken. Ik heb het dan over mijn kinderen en vrienden. Mijn dochter en zoon zijn 15 en 17 jaar. Ze zien opgroeien is een fijne ervaring, al was het maar omdat zij me met mijn eigen tekortkomingen confronteren.' (lacht).
'Verder probeer ik in dit leven beter te worden in wat ik het minst slecht kan. Dat is schrijven en al schrijvend inzichten meegeven over de wereld waarin we vandaag leven. Dat doe ik niet om mijn eigen denken voortdurend bevestigd te zien, maar vooral om een ruimte te creëren waarin we samen kunnen denken. Met moeilijke woorden aan filosofie doen, is dan ook niet aan mij besteed. Je wil de andere via jouw denken bereiken, en zo zijn denken stimuleren. Anders raakt je denken niet verder dan zelfbevrediging. Niet wie schrijft, is belangrijk, wel wat hij schrijft. Niet evident in deze narcistische tijden.'

In welke mate helpen schrijvers of filosofen jullie om met de moeilijkere kant van het leven om te gaan?

Adefioye: 'Bij het lezen van *Lose Your Mother* van Saidiya Hartman voel ik een vorm van troost bij me binnenkomen. Dat heeft te maken met haar manier van schrijven: tegelijk poëtisch en heel direct. Maar ook met het onderwerp waarover ze schrijft. In haar boek volgt ze de route die de slaven die vanuit Ghana naar Amerika werden vervoerd, om zo dichterbij haar roots te komen. Haar gedachten en woorden zijn heel herkenbaar voor mij. Claudia Rankine is een andere, belangrijke schrijfster. Ze schrijft poëzie op een bijzonder originele manier. In *Citizen: An American Lyric* heeft ze het onder meer over de begrafenis van haar vader die ze niet kon bijwonen. Het heeft me geholpen om het mezelf niet te kwalijk te nemen dat ik niet aanwezig kon zijn op de begrafenis van mijn ouders.'

Devisch: 'Hoewel ik wil vermijden om naar filosofen als idolen te kijken, hebben er een aantal een grote indruk gemaakt. Jean-Luc Nancy bijvoorbeeld. Zijn werk vraagt wat voorkennis, maar heeft me aangegrepen en geholpen om een aantal essentiële vragen waarmee ik zat, op scherp te krijgen. Dostojevski heeft me dan weer geholpen om de diepste krochten van de menselijke geest te begrijpen. Net zoals Freud. Hij maakt je duidelijk dat de mens een verlangend wezen is dat perfect in staat is zichzelf voorbij te lopen.'

Wij mensen verliezen ons in allerlei emoties en verlangens, de liefde en het leven. Het leidt tot een wereld vol contradicties. Waarom zegt een verlichtingsdenker als Voltaire dat de verlichting geweldig is, maar laat hij het na zich tegen slavernij uit te spreken? Waarom vindt een geniaal denker als Aristoteles het niet nodig om een slaaf als mens te omschrijven? Waarom zijn we als mens in staat om mensen die we graag zien, pijn te doen? Het zijn vragen die de ambiguïteit en complexiteit van de mens blootleggen. Gelukkig zijn er dan denkers zoals Freud en Nietzsche die me helpen om de mensheid in al zijn facetten beter te begrijpen.'

Adefioye: 'Wat mij bezighoudt, is hoe belangrijk woorden zijn om onszelf te definiëren. Die woorden kunnen denkers ons inderdaad geven. Maar even belangrijk is het om stil te staan bij de vraag van welke denkers we inzichten

DEVISCH:

'Voor mij ontstaat zingeving vooral in de ontmoeting met de andere.'

aanvaarden. Neem iemand als Audre Lorde, een Caraïbisch-Amerikaanse schrijfster en feministe. Hoe lang heeft het niet geduurd vooraleer haar werk en denken werd gevaloriseerd? Ze schrijft nochtans heel waardevolle dingen over gelijke rechten die onze samenleving kunnen vooruit helpen. In onze samenleving klinkt de voorbije jaren een luide roep naar identiteit. Houdt dit niet een bepaald gevaar in waardoor het wij-zij-denken versterkt wordt?'

Devisch: 'Identiteit hoeft niet per se negatief te zijn. Toen in 1989 de Berlijnse muur viel, durfden we te geloven in *de identiteit van de mensheid*. Het toont hoe je identiteit op een inclusieve manier kan benaderen. Jammer genoeg, zien we de laatste jaren vooral hoe identiteit gehanteerd wordt om mensen uit te sluiten en terug te keren naar een verleden dat niet langer bestaat.'

Adefioye: 'Het doet me denken aan *Make America great again*.'

Devisch: 'Identiteit is een dynamisch gegeven. Mijn, onze identiteit is in constante evolutie. Ze is *fluid*. Zoals een vloeibare stof die andere vormen aanneemt naargelang haar omgeving transformeert.'

Adefioye: 'Als ik de term identiteit hoor, dan denk ik spontaan aan *Black speaks back*. Dat komt omdat wij zwarten nog steeds moeten bewijzen dat wij het recht hebben om te bestaan. Het is nog steeds geen evident gegeven dat wij deel

uitmaken van de mensheid. Ik weet wel dat er inspanningen geleverd worden om ons als volwaardige mensen te definiëren. Maar mogen wij onszelf definiëren zoals wij dat zelf willen? Ook dat is een fundamenteel onderdeel van identiteit.'

Wat doet muziek met jullie?

Adefioye: 'Amerikaanse rapmuziek helpt me om mijn thuissituatie te blijven begrijpen, maar ik hou ook van Joni Mitchell. Als zij over California zingt, word ik melancholisch en verlang ik naar de mooie kustlijn van Californië. Een zangeres zoals Nina Simone kan me dan weer inspireren. Als zij zingt *I wish I knew how it would feel to be free*, dan heeft ze het over onderdrukking, maar ook over hoe je vanuit een underdogpositie een nieuwe realiteit kan creëren. Zij beschrijft niet alleen de pijn van onderdrukking; ze wakkert je veerkracht aan. En dan heb ik het niet over *Yes, you can*. De veerkracht waarop Nina Simone appelleert, gaat over iets veel fundamenteler. Over een diepe innerlijke kracht die je bevrijding brengt.'

Devisch: 'Ik luister heel veel naar muziek. Als ik schrijf, staat er meestal klassieke muziek op. Ik hou ook van jazz, en dan vooral van jazz die de combinatie met andere genres aangaat, zoals Ibrahim Maalouf dat zo schitterend met funky jazz doet. Dat soort muziek dat erin slaagt grenzen te verleggen, spreekt me aan. Ik ben heel nieuwsgierig van nature en ontdek graag nieuwe genres. Natuurlijk zijn er ook nog altijd de cantates van Bach. Zij helpen me elk jaar opnieuw om door de herfst en winter te geraken.'

The Times They Are a-Changin. Wat betekent die zin voor jou vandaag?

Adefioye: 'Bob Dylan en Nina Simone staan voor mij symbool voor solidariteit. Bij Dylan heb je nog een extra dimensie. Hij is een *white man* die beslist om songs te brengen die onderdrukking aanklagen. Ook al behoort hijzelf niet tot de groep die wordt onderdrukt, toch vindt hij het nodig om via zijn liedjes zijn solidariteit uit te drukken met mensen die het moeilijker hebben. *To cry your own river*, is één ding. Je nek uitsteken voor de andere, is nog iets anders. Dat soort solidariteit is vandaag broodnodig.'

Devisch: 'Ik hoop dat Dylans zin letterlijk van toepassing mag zijn op onze tijd. Als je kijkt welke autocratische figuren de laatste jaren aan de macht zijn gekomen, dan kan je moeilijk anders dan hopen dat er een ommekeer komt. Er zijn heel wat destructieve krachten in werking die – als we niet opletten – de wereld om zeep helpen. Ik ben niet fatalistisch, maar als je kijkt naar wat er op dit moment in de Verenigde Staten

Devisch: 'Als je kijkt welke autocratische figuren de laatste jaren aan de macht zijn gekomen, dan kan je moeilijk anders dan hopen dat er een ommekeer komt.'

gebeurt, dan is er reden tot grote bezorgdheid. Het politiseren van het juridische apparaat, het domineren van kanalen die de publieke opinie beïnvloeden,... Het is er volop aan de gang. Een democratie kan je wel degelijk van binnenuit kapot maken. Dat geldt trouwens niet alleen voor de Verenigde Staten. Ook wij bevinden ons in een situatie waar de democratie onder druk staat. Het is hoog tijd dat de politici het contact met het brede publiek opnieuw herstellen. Politici moeten de wijken waar de mensen wonen, terugwinnen. Met oprechte aandacht luisteren naar de mensen en hun rechtgeaarde hoop geven. Dat is waar onze samenleving nood aan heeft. Om die boodschap te brengen, hebben we wervende figuren nodig. Politici die de tijd aanvoelen en perspectieven bieden.'

En filosofen die mee nadenken over een samenleving die opnieuw perspectieven biedt?

Devisch: 'Voor mij is filosofie een vorm van engagement. Je wilt betrokken zijn. Het is de wereld waarom ik geef en waarin ik wil geloven.'

Tijdens mijn lezingen gebeurt het regelmatig dat mensen in het publiek hun boosheid uiten en met me in de contramine gaan. Ik probeer dan naar die mensen te luisteren en erachter te komen wat aan de basis van hun kwaadheid ligt. Heel vaak stel ik vast dat hun grote frustratie erin bestaat dat er niemand naar hen heeft geluisterd of hun verhaal ernstig heeft genomen. Dat creëert een negatief sentiment dat zich onder meer in een extreem stemgedrag kan uiten.'

Wat hoop je dat de toekomst je nog zal brengen?

Adefioye: 'Meer wijsheid, tevredenheid en innerlijke rust. Ik wil er ook op toezien dat de strijd tegen onderdrukking die ik voer, me niet dusdanig opsloort dat ik er niet meer toe kom om mijn toekomst vorm te geven.'

Devisch: 'Het cliché luidt dat filosofen pas vanaf hun 50e echt goed op dreef komen. Ik kijk dus uit naar de toekomst. Ooit wil ik een roman schrijven. Misschien is de tijd wel aangebroken om die zin te vervangen door *Laat ik er maar eens aan beginnen*.' (lacht)

FR Une vie sensée

Ignaas Devisch: 'On ne peut pas maîtriser la vie. Cela s'apprend. Dès que l'on l'accepte, la perception change. La vie est quelque chose qui nous arrive. Et cela a un côté positif, parce que si nous essayons de vivre la vie dans la lumière de l'éternité, elle sera par définition un échec. Si l'on accepte que la mort fait simplement partie de la vie, la déception devient nettement moins

vive.' Adefioye: 'Les blacks doivent encore toujours prouver qu'ils ont le droit d'exister. Le fait qu'ils font partie de l'humanité n'est pas partout considéré comme une évidence. Je sais fort bien que des efforts sont consentis pour nous définir comme des êtres humains à part entière. Mais est-ce que nous pouvons nous définir comme nous le voulons nous-mêmes?'

Hoe bedrijven in een industriële omgeving aan een ecologische aanleg van hun bedrijfsterrein werken.

Autoreus kiest voor **biodiversiteit**

Tegen 2050 wil autofabrikant Toyota al haar vestigingen lokaal laten bijdragen aan een betere natuur. Hoe ziet dat eruit in Evere? **TEKST & FOTO** Herman Dierickx

Samen met enkele raadgevende organisaties, zoals de Kew Botanic Gardens of London – zowat de bekendste Plantentuin ter wereld – probeert Toyota een blauwdruk te vinden die de ambitieuze milieudoelstelling moet waarmaken. Op het terrein van de Europese hoofdzetel in Evere timmert men al enige tijd aan de weg.

Milieustrategie

In de loop van de voorbije jaren leerden we Steve Hope, General Manager Environmental Affairs & Corporate Citizenship en drijvende kracht voor meer biodiversiteit in de Europese vestigingen, beter kennen. Voor dit artikel spraken we echter af met Guillermo Denaux, zijn rechterhand die vertrouwd is met het concrete natuurbeheer rond

het gebouw aan de Bourgetlaan op de rand van het Brussels en Vlaams Gewest. 'Toyota heeft een duidelijke strategie wat betreft het milieu', zegt Denaux. 'Onze Environmental Challenge 2050 omvat zes uitdagingen die betrekking hebben op alle facetten van onze bedrijfsvoering. Dat gaat van het naar nul brengen van onze CO₂-uitstoot, over ons beheer van water tot het stimuleren van de circulaire economie. Misschien verrassend, maar één van onze uitdagingen is het vormen van een samenleving in harmonie met de natuur. Dat zou elk bedrijf moeten nastreven.'

Groenbeheer

'Veel van onze vestigingen hadden al enige ervaring met biodiversiteit en natuurbeheer, bijvoorbeeld onze

fabriek in Engeland of ons Europees distributiecentrum in Diest. In ons Europees hoofdkantoor in Evere en in ons R&D Centre in Zaventem hebben we daarop verder gewerkt.'

'De voorbije vijf jaar hebben we een grasveld van ongeveer één hectare en de omliggende percelen een groenbeheer gekregen dat de fauna en flora alle ontwikkelingskansen geeft. Het grasland in Evere werd tot voor zes jaar regelmatig gemaaid, zoals het een goede gazon betaamt. Daardoor kon-

'Het succes van het bijenhotel heeft onze ogen voor de natuur pas echt geopend.'

den bloemen en planten zich uiteraard niet ontwikkelen, laat staan dat bijen of vlinders er eten zouden vinden. Het bedrijf besliste om het roer drastisch om te gooien. Voortaan werden de maaibeurten beperkt tot één of twee per jaar, afhankelijk van de weersomstandigheden. Dat zorgde op korte tijd voor spectaculaire veranderingen.

100 miljoen jaar Amerika en Europa

Tim Flannery, gerenommeerd Australisch paleontoloog en bioloog, schreef in 2001 (tweede druk in 2019) een boek over de ecologische geologie van Amerika. In 2018 deed hij dat nog eens over, maar dan over Europa. De Nederlandse vertaling verscheen begin dit jaar. Beide werken zijn nu courant verkrijgbaar en de moeite van het lezen waard.

Het gaat niet om de eenvoudigste materie, maar het is boeiend om lezen welke diersoorten zoal de revue passeerden in de vermelde tijdsspanne. En zeker hoe beide continenten een totaal andere ecologische voorgeschiedenis hebben. Wat mij erg verbaasde, was dat er zo veel kennis bestaat over de materie. Dan gaat het in de eerste plaats over de talloze fossielen die men overal ter wereld heeft gevonden. Alleen al in Europa zijn vierduizend archeologische sites grondig onderzocht. De interpretatie daarvan is niet altijd eenduidig, maar botsende meningen leiden dikwijls tot bijzondere inzichten.

Zo kom je heel wat te weten over de evolutie van bijvoorbeeld het paard of de hond, en hoe onder meer de Neanderthalers en hun directe opvolgers een grote invloed hadden op de ontwikkeling van de grote zoogdieren in die tijd. We spreken over pakweg veertigduizend jaar geleden. De gevolgen daarvan zijn nog steeds zichtbaar in onze hedendaagse natuur, en ook dat is enigszins een verrassing als je niet alle dagen nadenkt over die dingen.

TEKST Herman Dierickx • FOTO Damien Pleming

i Tim Flannery, *De eeuwige grens. Een ecologische geschiedenis van Noord-Amerika*, Olympus, 2019, 437 blz., 17,50 euro.
Tim Flannery, *Europa, De eerste 100 miljoen jaar*, Atlas Contact, 2020, 400 blz., 29,99 euro.

Er vestigden zich twee soorten wilde orchideeën en er groeiden opeens honderden 'zwartwordende wasplaten', een paddenstoelsoort die enkel in voedselarme wat oudere graslanden groeit. De gewone rolklaver ontwikkelde zich spectaculair tot een gele bloemenzee waarop heel wat vlinders hun eitjes afzetten.'

Drie jaar geleden besliste Toyota om een bijenhotel te plaatsen, een knoert van twee bij twee meter. Het eerste jaar verschenen de metsel-, tronken- en andere bijen slechts mondjesmaat op het toneel, maar vanaf het tweede jaar vestigden ze zich met honderden tegelijk.

'Dat heeft onze ogen pas echt geopend', zegt Denaux. 'Het was meteen een reden om ook in onze vestiging in Zaventem zo'n hotel te plaatsen. Dit voorjaar vlogen daar honderden metselbijen af en aan om hun voortbestaan te verzekeren.' Inmiddels besloot het bedrijf om geen pesticiden meer te gebruiken en op enkele plaatsen over te gaan tot manueel wieden. Dat zijn dan plekken waar eenjarige wilde planten

welig dieren en zorgen voor een apart leefgebied. Het maakt alles diverser en natuurlijker. De grazende konijnen steken het maaibeheer een handje toe.

Enthousiasme

Op die manier ontwikkelt zich een leefgemeenschap die het moet hebben van een voedselarme droge biotoop. Omdat er nu zoveel bloemen groeien, komen er veel zweefvliegen, vlinders en andere nectargebruikers op af die allemaal een plekje onder de zon vinden. Vorig jaar was er nog een eerste waarneming van de prachtige ladderboktor, een fraaie keversoort, op de stam van een kerselaar.

En zo dragen mensen en bedrijven bij aan een mooiere en betere wereld. 'Vanuit ons hoofdkwartier in Japan is er veel enthousiasme voor die biodiversiteitsprojecten. Onze rol als Toyota Motor Europe is ervoor te zorgen om het leerproces dat we zelf meemaken zo goed mogelijk te delen met andere vestigingen in Europa, zodat ook zij verder kunnen gaan met lokaal natuurbeheer.'

DE Autoriese entscheidet sich für Biodiversität

Bis 2050 will der Autohersteller Toyota alle seine Niederlassungen vor Ort zu einer besseren Natur beitragen lassen. Wie stellt sich das in Evere dar? „In den letzten fünf Jahren haben wir eine Rasenfläche von ungefähr einem Hektar und die umliegenden Parzellen so bewirtschaftet, dass Fauna und Flora alle Entwicklungsmöglichkeiten geboten wurden. Die Grünfläche wurde bis vor sechs Jahren regelmäßig gemäht, wie es sich für einen guten Rasen gehört.

Dadurch konnten sich Blumen und Pflanzen natürliche nicht entwickeln, und auch Bienen oder Schmetterlinge fanden dort keine Nahrung. Das Unternehmen entschied sich für einen drastischen Kurswechsel. In der Folge wurde das Mähen auf ein oder zwei pro Jahr beschränkt, je nach den Wetterbedingungen. Das führte zu spektakulären Veränderungen in kurzer Zeit, genau wie der Bau eines Bienenhotels', sagt Guillermo Denaux von Toyota.

In onze reeks *Van God weg* gaan we dieper in op de herbestemming van religieus erfgoed.

Een kerkgebouw staat nooit alleen

Sint-Martinuskerk (Sint-Martens-Bodegem)

RandKrant beschreef in de voorbije nummers verschillende inspirerende plannen voor de herbestemming van kerken in de Rand. Als afsluiter formuleert Niek De Roo, coördinator van het Projectbureau Herbestemming Kerken, een aantal uitdagingen en aanbevelingen.

TEKST Gerard Hautekeur • FOTO Filip Claessens

De toenemende leegstand van kerken, het dalende aantal priesters en het verminderd aanbod aan erediensten baart gemeentebesturen grote zorgen. De investeringskosten voor onderhoud en renovatie lopen hoog op. De vraag naar een nieuwe (neven)bestemming dringt zich op, ook in de Rand. De door de gemeenteraad goedgekeurde kerkenbeleidsplannen bevatten een langetermijnvisie voor de toekomst van de kerken in hun gemeente. In de praktijk ziet De Roo vooral veel losse ideetjes, gaande van de inrichting van een refter, over kinderopvang, ontmoetingsruimte tot

bibliotheek. 'Van veel ideeën is het onzeker of ze uitvoerbaar zijn, betaalbaar en kwaliteitsvol,' verduidelijkt De Roo, die voor heel Vlaanderen momenteel 115 dossiers opvolgt vanuit het Projectbureau Herbestemming Kerken.

Droomsenario

Als de lokale parochieploeg, de kerkfabriek en de gemeente een voorstel hebben uitgewerkt, doen ze op het Projectbureau Herbestemming een beroep om na te gaan of dit praktisch en financieel haalbaar is. 'Zelden ligt er een volledig uitgewerkt idee op tafel, maar de gemeente en de

kerkfabriek kloppen vooral bij het projectbureau aan met de vraag: wat moeten we op termijn met deze kerk doen?' zegt De Roo. 'We vertrekken meestal van een drietal mogelijkheden van her- of nevenbestemming en ontwikkelen zelf een *droomsenario*. We besteden hierbij uiteraard ook aandacht aan alle technische aspecten bij de

'De financiering van de herbestemming van kerken is een serieuze uitdaging.'

uitvoering van het ontwerp, zoals verwarming, brandveiligheid en toegankelijkheid. Bovendien maakt het projectbureau per geplande ingreep een gedetailleerde financiële raming, zoals de kosten voor verwarming, de vernieuwing van de elektriciteit, de isolatie en de aanbouw van sanitair. Het projectbureau helpt tevens bij de verkenning en de aanvraag van subsidies en bij de keuze van de architecten. We vergemakkelijken de keuzemogelijkheden voor de gemeente en het kerkbestuur, maar mengen ons niet in de definitieve beslissing.'

Kerkomgeving

Tot nu toe bekijkt het projectbureau geval per geval, telkens als een kerkgebouw vrijkomt. 'Het liefst zouden we veel eerder bij het proces worden betrokken, bij voorkeur op het moment dat de discussie wordt gevoerd over de toekomst van alle kerken in de gemeente. Op die manier kunnen we veel sterker inspelen op de ruimtelijke, architecturale en fysieke kenmerken van de afzonderlijke kerken en de specifieke troeven van ieder kerkgebouw binnen een gemeente. Bij de herbestemming van de Sint-Pieterskerk in Galmaarden staat bijvoorbeeld de relatie met de omgeving centraal. De kerk wordt de nieuwe locatie voor de bibliotheek in combinatie met een overdekte ruimte voor ontmoeting en evenementen. De ramen in de kerk, die uitgeven op het aanpalende dorpsplein, worden vervangen door poorten. Afhankelijk van de activiteit kan ervoor worden gekozen om het kerkgebouw te openen naar het plein. Dit ontwerpplan voorziet in een verbinding tussen het kerkgebouw en het Baljuwhuis met zijn afgesloten binnenkoer en tuin (zie ook RandKrant, mei 2019). In dit voorbeeld is de herbestemming van de kerk de spil in de herwaardering van de dorpskern.'

Lokaal superfood Brandnetel

Een oude boerenwijsheid: eet brandnetels voor de eerste zwaluw. Waarom? 'Brandnetels bevatten heel veel vitamines en mineralen. Net wat je nodig hebt in de lente', zegt Julie Deman. **TEKST** Lene Van Langenhove •

FOTO Meredith Thorina Juliana

Privatisering

De Roo beseft dat de financiering van de herbestemming een serieuze uitdaging is. 'Voor beschermde kerken kan de gemeente enkel een beroep doen op Vlaamse subsidies voor de renovatie als monument (tot 80%), maar niet voor de kosten om de kerk om te bouwen. Voor de niet-beschermde kerken bestaat er een subsidie (tot 30%) voor de transformatiekosten, op voorwaarde dat het kerkgebouw behouden blijft voor kerkelijke erediensten. Het projectbureau pleit ervoor dat de Vlaamse overheid zowel voor beschermde als niet-beschermde kerken zou bijspringen om de transformatie mogelijk te maken. Het is de enige manier om deze gebouwen te vrijwaren van verval en nog meer kosten.

De Roo wijst er ten slotte op dat er in Nederland verschillende goede voorbeelden zijn van privaat initiatief. 'Lokale handelaars liggen, zoals in Sas van Gent, aan de basis van een geslaagde publiek-private samenwerking bij de herbestemming van niet-beschermde kerkgebouwen. De commerciële sector zou een actievere rol kunnen spelen bij projecten van herbestemming waar de lokale gemeenschap baat bij heeft.'

i Voor info over goede projecten zie www.herbestemmingkerken.be. Een meer uitgebreide versie van dit artikel vind je op www.randkrant.be

EN Repurposing church buildings

Empty pews, a shortage of priests and the declining number of services are a major source of concern for local authorities. The cost of maintaining and renovating these buildings requires a high level of investment. The Rand (Flemish periphery around Brussels) is also faced with the urgent need for these edifices to be earmarked for new (alternative) purposes. The municipal council-approved church policy plans represent a long-term strategy for the future of the various churches. These amount in practice to a lot of random ideas, including the creation of a dining hall, childcare facilities, meeting rooms and libraries. 'Many of the ideas come with question marks attached as to their feasibility, affordability and quality,' explains De Roo, who is responsible for following up the Church Reassignment Project Agency's 115 different proposals for the whole of Flanders.

Het is een superfood, een boost voor je lichaam. Brandnetel werkt ook bloedzuiverend en ontgiftend. Na een periode van vermoeidheid is het een dankbaar kruid, want het versterkt je immuunsysteem. Mensen met huidaandoeningen hebben baat bij brandnetel omdat het urinezuur uit de weefsels drijft naar de bloedbaan en via de nieren wordt uitgescheiden. Brandnetel vermindert allergische verschijnselen omdat het remmend werkt op het vrijkomen van histamine en andere stoffen die allergische reacties uitlokken. Kortom, het is een kruid dat voor iedereen gezond is, en je kan er van alles mee doen.'

Bron van plezier

Voor Deman zijn kruiden een dagelijkse bron van plezier: in de thee, bij het eten, voor het maken van verzorgingsproducten of zalfjes en siropen om kwaaltjes tegen te gaan. Als herborist en voedingsdeskundige weet ze perfect wat aan te vangen met wat de natuur ons geeft. Op het permacultuurveld *De Verwildering* kan je regelmatig workshops volgen waarin ze haar liefde voor en kennis van kruiden deelt.

Waarvoor gebruikt zij zelf dit prikkende kruid? 'De verse blaadjes zijn een perfecte vervanger van spinazie. Je kan er lekkere puree, soep of pesto mee maken. Het is ook lekker in een stoofschotelletje of bij een omelet. Brandnetel prikt niet meer als het even verhit wordt. Met de verse brandnetelblaadjes maak ik ook vaak azijn. Op die manier neem je de mineralen zoals ijzer, calcium en silicium veel beter op. Je kan brandnetels ook gebruiken in kruidenthee of als gedroogde peterselie. Als je wat brandnetelthee over hebt, giet het dan over je haar. Dat is goed

voor je huid.' Het recept voor brandnetelsoep vind je op de site wildvankruiden.be.

Waar mensen zijn, staan brandnetels

Het voordeel van dit multifunctionele superkruid? Het groeit makkelijk, dus je kan het zowat overal plukken. 'Waar mensen zijn, staan brandnetels', luidt een oud gezegde. 'Brandnetels komen vaak voor naast akkers en composthopen. Je plukt best vooral de topblaadjes. Een tip om je niet te prikken: neem de plant van onder naar boven vast, de brandharen zitten vooral op het blad en op de bladstengel.'

'Brandnetel is een lentekruid, tussen maart en mei is de beste periode om te plukken. Dan zijn de brandnetelblaadjes jong en bevatten ze de beste voedingsstoffen. Tenzij je blijft oogsten en continu verse blaadjes krijgt, komt de brandnetel vanaf mei in bloei en vervolgens in zaad. De zaadjes zijn echt een oppepper, ik noem ze de natuurlijke red bull. Ik rooster ze in een pannetje met wat sesamzaad en zeezout en dan heb ik een gomasio om over het eten te strooien of in de soep. Simpel en heel lekker!'

Brandnetel is niet alleen goed voor de mens, het is ook een boost voor de natuur. 'Het is een belangrijke waardplant voor vlinders. Ze leggen er hun eitjes op en de rupsen eten dan het blad op'. De zuiverende kracht van het kruid werkt ook voor planten. Een tip: geef een restje brandnetelthee aan je kamerplanten, ze zullen ervan opkikkeren. Kortom: heb je brandnetels in je tuin, vervloek ze dan niet maar omarm ze. Figuurlijk dan.

i www.deverwildering.be

Safe (Todd Haynes)

Virale genrefilms door de jaren heen

Is het allemaal onvoorstelbaar wat we nu meemaken met het coronavirus? Helemaal niet! Kijk maar hoeveel films over virussen en quarantaines er in het verleden al gemaakt zijn. Tijd om jou in jouw veilige huiselijke bubbel weer eens flink wat angst aan te jagen met eigenzinnige genrefilmtips waarin de ziekte wild om zich heen grijpt.

TEKST Michael Bellon

***Panic in the streets* van Elia Kazan uit 1950**

Hoe keken ze in de jaren vijftig aan tegen geheimzinnige epidemieën? Even polsen bij Elia Kazan, die met meesterwerken als *A Streetcar Named Desire*, *On the Waterfront* (beide met Marlon Brando) en *East of Eden* (met James Dean) één van de grootste regisseurs van zijn tijd was. In 1950 – een jaar voor *A Streetcar* – deed Kazan een uitstapje in het film noir-genre met *Panic in the streets*. Die thriller met Richard Widmarks in de hoofdrol speelt zich af in New Orleans, waar luitenant Clinton Reed de uitbraak van een fatale longziekte vreest nadat de vermoord teruggevonden gokker Kochak besmet blijkt. Reed wil weten wie in contact is gekomen met het slachtoffer (slecht nieuws voor de moordenaars), voorkomen dat de zaak publiek wordt gemaakt en paniek uitbreekt (slecht nieuws voor een ijverige journalist die gewoon in de gevangenis wordt gegooid), en moet de lokale autoriteiten overtuigen de zaak ernstig te nemen.

***Shivers* van David Cronenberg uit 1975**

Je kan het niet over parasitaire virussen in de cinema hebben zonder de Canadese cultcineast David Cronenberg te vermelden. De koning van de body horror besmette er zowat al zijn beruchte films uit de jaren tachtig en negentig mee (*Videodrome*, *The Fly*, *Crash*,...). Maar de cinefiel met een voorliefde voor naar exploitation neigende horror is misschien ook geïnteresseerd in zijn vroege prent *Shivers* – tevens bekend onder alternatieve titels als *The Parasite Murders of Orgy of The Blood Parasites*. In een chique flatgebouw buiten Montreal snijdt dokter Emil Hobbes op een mooie dag de buik van de naakte juffrouw Annabelle open om er vervolgens zuur in te gieten en zichzelf de keel over te snijden. Al snel blijkt dat Hobbes een overdraagbare parasiet ontwikkelde die er voor zorgt dat seksuele agressie de overhand neemt op het intellect. Inmiddels weten we dat deze epidemie van seksueel geweld niet beperkt is gebleven tot het flatgebouw.

***Safe* van Todd Haynes uit 1995**

Todd Haynes is een Amerikaanse regisseur die je kan kennen van intelligente en maatschappelijk relevante films als *Velvet Goldmine*, *Far from Heaven* en *Carol*. In zijn al wat oudere film *Safe* vertolkt Julianne Moore in haar eerste hoofdrol de huisvrouw Carol White, wiens steeds ernstiger wordende psychosomatische klachten geen duidelijker diagnose krijgen dan een overgevoeligheid aan chemische stoffen in dagelijkse voeding en voorwerpen. Op veel begrip van haar omgeving kan Carol niet rekenen, en wanneer ze haar toevlucht neemt tot een new age sekte in de woestijn van New Mexico wordt haar mentale isolement er niet minder op. Geen spectaculaire film die iedereen meesleept in de apocalyps, wel een bespiegeling over onze manier van leven, zelfisolatie, zelfhulp en de dunne grens tussen sensitiviteit en paranoia.

***Train to Busan* van Sang-ho Yeon uit 2016**

Laat ons afsluiten met een dynamische treinrit vol actie, entertainment en elkaar naar de keel vliegende *ondoden*. Want de ultieme epidemie is natuurlijk die waarin de slachtoffers niet sterven, maar als zombies doorgaan met het doorgeven van het virus tot de hele mensheid is uitgeroeid.

Train to Busan van regisseur Yeon Sang-ho is een Zuid-Koreaanse succesfilm waarin het rondspattende bloed niet helemaal het zicht ontnemt op enkele personages met echte emoties en morele dilemma's. De trein van Seoul naar Busan is nauwelijks vertrokken wanneer een passagier een treinhostess naar de keel vliegt. Slechts een kleine groep weet zich af te sluiten van de exponentieel groeiende groep bijtertjes die geenszins een veilige afstand houden en ook niet malen om een niet-essentiële verplaatsing meer of minder.

Kunst vanuit het eigen kot

De kunstwerken zijn gemaakt en gekozen. De technische ploeg staat klaar om de tentoonstelling op te bouwen. En dan moeten de deuren toe. Het overkwam kunst- en cultuurhuizen wereldwijd. Ook Anne Wetsi Mpoma werd het even koud om het hart. Ze is gastcurator van de tentoonstelling *Through her (True her)* in CC Strombeek.

‘Zodra het mag, vliegen we er terug in.’ **TEKST** Ines Minten • **FOTO** Muhiba Botan

The Myth of the Other

Getalenteerde vrouwelijke kunstenaars met Afrikaanse wortels zijn er genoeg, maar hun werk staat niet zo vaak in de schijnwerpers. Dat moest maar eens anders, vonden ze bij CC Strombeek. Anne Wetsi Mpoma, kunsthistorica en oprichtster van de Brusselse galerie Wetsi Art Gallery (WAG), is gastcurator van *Through her (True her)*. Ze selecteerde bestaand werk en gaf opdrachten voor nieuwe creaties. ‘Alle kunstenaressen in de tentoonstelling hebben wortels in Sub-Saharaans Afrika en wonen in België of Frankrijk. Dat is een bewuste keuze.’ Als kunstenaressen van Afrikaanse origine in onze contreien al aandacht kregen voor hun werk, merkte ze op, dan kwamen ze meestal uit de Verenigde Staten, Engeland of Duitsland. ‘Terwijl ik dichterbij huis al zoveel sterke kunst had gezien. Daarom focussen we in *Through her (True her)* op die groep. Spreek gerust van een première voor België.’

Contact houden

Alles was klaar om aan de opbouw te beginnen. Maar toen brak de coronacrisis los en sloten kunst- en cultuurhuizen de deuren. ‘De ploeg wou best voortwerken, maar kon niet. Te veel personen zouden te dicht bij elkaar komen.’ Wat nu? ‘Aanvankelijk was ik zó teleurgesteld’, vertelt Wetsi Mpoma. ‘We hebben veel energie in de expo gestopt. En een week voor de vernissage lag alles stil. Dat is erg, maar de gezondheid van de bevolking gaat voor.’

Na de eerste schrik kwam er toch wat beweging. Geregeld lanceert CC Strombeek filmpjes op sociale media, waarin een aspect van *Through*

her (True her) belicht wordt. ‘Zo maken we toch contact met het publiek. Door het uitstel hebben we ook meer tijd om over ons werk te reflecteren en te communiceren. Wie weet is dat net goed.’ Achter de schermen, elk vanuit zijn eigen ‘kot’, blijft de ploeg plannen maken. Zodra de cultuurhuizen weer veilig open kunnen, start de

ANNE WETSI MPOMA:

‘De coronacrisis raakt de cultuur diep. Maar wie weet komt er ook iets positiefs uit voort’

opbouw. Tot eind juni kan de expo er binnen de kortste tijd staan. In het slechtste geval, wanneer de deuren tot de zomer gesloten blijven, zoekt Strombeek opties in de verdere toekomst. Het CC vindt de tentoonstelling té belangrijk om ze te laten schieten.

Stereotypes aangekaart

Kies eens één werk uit de expo die je er prototypisch voor vindt? Het is een genadeloze vraag voor curatoren. ‘Ik heb erover nagedacht’, lacht Wetsi Mpoma. ‘En als het er echt maar één mag zijn, kies ik de fotoreeks *The Myth of the Other* van de Antwerpse kunstenaar Muhiba Botan.’ Met acht zelfportretten haalt de kunstenaar stereotypen onderuit. We bekijken ‘onszelf’ en ‘de ander’ immers met een specifieke blik beladen met vooroordelen. Waarom? En vooral: hoe kunnen we die blik veranderen? ‘Muhiba Botan doet

dat op een interessante manier’, vindt de curator. Vier keer voert de kunstenaar zichzelf op als een stereotype vrouw van kleur, compleet met clichématige attributen, zoals pluimen, gele poetshandschoenen, een machinegeweer. Op de vier andere transformeert ze zich in het cliché van het geprivilegieerde blanke meisje, bijvoorbeeld met tandpastasmile en tennistracket. Samen drijven de portretten de clichés zozeer op de spits dat ze vragen oproepen en reflectie afdwingen.

Ook positief?

De kunst- en cultuursector kreunt onder de quarantaine. ‘Veel freelance cultuurwerkers zitten zonder opdrachten. Ik denk niet alleen aan kunstenaars, maar bijvoorbeeld ook aan gidsen. Wie weet kiezen velen van hen binnenkort voor een vaste job die misschien ver ligt van waar ze goed in zijn. Dat zou jammer zijn.’ Toch blijft Wetsi Mpoma optimistisch. ‘Ik hoop dat er ook wat goeds uit de crisis voortkomt. De Vlaamse overheid heeft zware bezuinigingen in de cultuur aangekondigd. Wie weet zullen meer mensen nu nadenken over het belang van kunst en cultuur: ze verruimen je kennis, halen je intellectueel gezien uit je comfortzone en creëren openheid naar wat anders en nieuw is. Middenin een crisis tellen vanzelfsprekend vooral basisbehoeften zoals voeding, medicatie en mondkmaskers. Maar wanneer basisbehoeften vervuld zijn, volgt snel een behoefte aan kunst en cultuur. Ik hoop dat deze periode dat besef aanwakkert.’

 www.ccstrombeek.be